

III RIIGIKOGU

3. istungjärk. **Protokoll nr. 76 (42).**

1927. a.

III Riigikogu koosolek 29. aprillil 1927. a.
kell 10.

Kokku on tulnud 87 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, siseminister **J. Hünerson**, rahaminister **L. Sepp**, sõjaminister **N. Reek**, töö-hoolekandeminister **J. Masing**, haridusminister **J. Lattik**, teedeminister **A. Kerem**, kaubandus-tööstusminister **K. Kornel**.

Päevakord:

1. Rahaseadus — II lugemisel.
 2. Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seadus — II lugemisel.
 3. Eesti Panga põhikiri — II lugemisel.
 4. Välislaenu seadus — II lugemisel.
 5. Maaseaduse täiendamise ja muutmise seadus nr. 2 — II lugemisel.
 6. Piirituse ja alkoholiliste jookide müügi seadus — II lugemisel.
 7. Palga alammäära seadus — sotsiaalkomisjoni ettepanek.
 8. Uute linnade tuluallikate suurendamise ajutine seadus — omavalitsuse komisjoni ettepanek.
 9. Eluaseme seadus — maakomisjoni ettepanek.
 10. Riigi majapidamise aruande komisjoni esitis riigikontrolöri aruande kohta o/ü „Revalise“ asjas.
 11. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.
 12. Lindudekodu asutamise seadus Kuresaare linna piiris asuvas „Väikeses lahes“ — üldkomisjoni ettepanek.
 13. Välismaalastele teenistusloa-andmise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
 14. Rahukohtu trahviseaduse täiendamise seadus — üldkomisjoni ettepanek.
- Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.
Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.
Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **K. Ein-täiendamine. bund:** Avan Riigikogu koosoleku. Päevakord on Riigikogu poolt määratud. Päevakorra kohta on rkl. Voiman'ilt kaks ettepanekut: 1) võtta päevakorda esimese punktina komisjonide täiendavad valimised, 2) võtta päevakorda teise punktina riigi majandusnõukogu täiendavad valimised. Panen esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Panen teise ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud. Päevakord on kindlaks määratud.

2. Komisjonide Rkl. Voiman'ilt on Eesti täiendavad va-sotsialistliku tööliste partei limised. Riigikogu rühma nimel ettepanek, valida: 1) rahaasjanduse komisjoni rkl. Oina asemele rkl. Jonas ja 2) riigi majapidamise aruande komisjoni rkl. Oina asemele rkl. Kink. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on tähendatud kandidaadid vastavatesse komisjonidesse valitud.

3. Riigi majandusnõukogu Rkl. Voiman'ilt on Eesti täiendavad va-sotsialistliku tööliste partei limised. Riigikogu rühma nimel ettepanek, valida riigi majandusnõukogusse rkl. Oina asemele rkl. Adamson. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Adamson riigi majandusnõukogusse valitud.

4. Rahaseadus Rahaseaduste erikomisjoni aruandja rkl. Oina — II lugemisel. puudumise pärast täidab aruandja kohuseid erikomisjoni esimees rkl. Jürman.

Rahaseaduste erikomisjoni aruandja **A. Jürman** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Rahaseadus.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 1. Eesti rahaüksuseks on kroon, mille väärtus võrdub $100/248$ grammi puhta kulla väärtusele. Kroon jaguneb 100 sendiks. Seni liikvel-oleva marga väärtus võrdub ühele käesoleva seadusega maksmapandavale sendile.

L. Raudkepp (krst): Meie Eesti uute rahaüksuste valimisel on alamrahaüksuse nime kohta palju kõneldud ja palju kirjutatud. On kaalutud, missugune nimetus alamrahaüksuse nimetusele oleks kõige vastuvõetavam. On peatuma jäänud sendi juurde. See valik on kõige parem võrdlemisi, aga et ta seda oleks absoluutselt, selle poolt ei saa olla. Nimelt, sõna „sent“ oleks õigem päriselt „tsent“, kui „t“ ees oleks, aga see on Eesti keeles väga raske välja rääkida, seega pidi „t“ ära jääma. Kuid ilmaaegu arvatakse, et Eesti keel on vastuvõtmatu niisugustele sõnadele, mille eesotsas kaks kaashäälikut, konsonanti. Ütleme kõik „tsaar“, aga mitte „saar“. Samuti räägitakse praegu „tshai“ ehk „tsai“, mitte „sai“. Sõna „kontsert“, kuigi „ts“ sõna keskel, ei tarvitse öelda „konsert“, vaid ütleme „kontsert“. Ka teistes keeltes olev võõrakeelne „c“ ei tähenda mitte, et seda tingimata on tarvis välja rääkida, kui „s“, see on ilma t-ta näiteks „centesimo“ Itaalia keeles on „tshentesimo“. Miks ei võiks Eesti keeles olla tsent? Tsendi nimetus on ainult praktiliseks tarvitamiseks raske, tuleb paratamatult leppida „sendiga“. Võiks kõnet olla sellest, kas on parem kuju „sant“, aga mitte „san(j)t“. Sõna vahetegemine siin on liiga raske, kuigi meie teeme vahet sõnade vahel, kann(j) ja kann, palk ja pal(j)k.

(L. Johanson, stp: Aga mis Loorits ütleb selle kohta?) Ma ei tea lehekülge nimetada, aga seal sees ta on. Tuleb vist ikkagi leppida selle sõnakujuga; kuigi sellejuures võib olla teoreetilisi kaalutlusi, peavad nad ometi taganema praktika ees.

Ma tahtsin peasjalikult tähelepanu juhtida sellele, et meil ei tarvitseks liiga äärmusesse minna võõrakeelsete sõnade tarvitamisel, et need oleksid nii põhjatu eestipärased. Nimelt torkab viimasel ajal väga selgesti silma, et ajalehed on hakanud kirjutama „dokument“ kõva „t“-ga. Kui meie igalpool nii kõvale t-le üle peaksime minema, siis läheks asi liiale.

Mis puutub veel rahaüksuse nimetusse, siis on meil endisest ajast olemas rahvapärased nimetusi, kõrvale jättes kõik kullarid ja kuldarid, mis vastuvõetmatud. Nimelt on olemas „kross“ ja „penn“. Kross ei kõlbaks hästi, ta kõla ei oleks meeldiv. Kui lühendada krossi ja krooni, siis tuleb mõlemil juhtumisel „kr.“ välja. (O. Gustavson, stp: Teie deklareerite ju jumalikult neid krr... ja virr...) Nii et juba sellepärast kross ei kõlbaks. On veel teine nimetus olemas, mida härra aruandja, niipalju kui ma ajalehtedest olen lugenud, võttis kõne alla, see on „penn“. „Penn“ oleks hea nimetus. Igatahes ei või tähelepanemataalt mööda minna kõigist voi-

malikkudest ja sealjuures vastuvõetavatest nimetustest, et keegi ei võiks pärast etteheiteid teha, et siin ei ole küllalt kaalutud. Sellepärast teeksin ma ettepaneku, et selle läbi võimalus antaks lõpuliku enamusega otsustada — „sendi“ asemele võtta „penn“. (J. Piiskar, stp: Võtame seekli ja dinariraha.) Sellega pääsime neist etteheidetest, et asja ei olevat igakülgsest kaalutud. Aga rahaüksuse loomine on uuema ajajärgu loomine riigi majanduselus ja seda tuleb teha kõiksugu võimaluste arvestamisega.

Rahaminister L. Sepp: Ma tahaksin kõigepealt faktilise märkusena tähendada, et kuskil ei hääldata „senti“ tsendina, ja ei oleks mõtet meil seda teisiti kirjutama hakata, kui seda hääldatakse ja kui seda hääldatakse seal, kust see nimi pärit. (K. Ast, stp: Sakslased ütlevad — „tsent“!) Sellepärast ütleme lihtsalt sent, nagu seda igapäev tarvitatakse.

Mis aga puutub pennisse, siis mina selle vastu küll vaidlen, sest raha alaüksuse nimetuks „penn“ võttes, tuleks jällegi rahaväärtustes segadus. Siis tuleks jällegi endine penni mõiste välja, ja selle mõiste järgi jääb mulje, nagu teeksim praeguse marga sada korda väiksemaks. Kui paneme uue nimetuse sent, siis ei ole sarnast väärtuste mõiste segiajamist karta. Mina toetan sellepärast komisjoni ettepanekut.

H. Anniko (krst): Mina omalt poolt juba erikomisjonis toetasin seda, et raha alaüksuse nimetuks võtta „penn“ ja seda just sellepärast, et penn on meie rahvale juba tuntud. Rahaüksuse animetus „sent“ on täiesti midagi uut ja võtab enne kaua aega, kui see rahvale tuttavaks saab. Nõnda nagu kroon saab ikkagi nimetuks „kuldkroon“, nõnda sama läheb ka penni väärtus „kuldpenni“ väärtuaks ja sellepärast ei ole tarvis alaüksuseks võtta sent, ja mina toetaksin ettepanekut, nimetus „penn“ vastu võtta.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Raudkepilt on ettepanek, raha alaüksuse nimetuks „sendi“ asemele võtta „penn“. Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Rahaüksuse nimeristimise küsimus oli üheks küsimuseks, mis nii hõlbus lahendada ei olnud ka rahaseaduste erikomisjonis. Nime muudeti ja hääletati mitu korda ja selle kohta oli igasuguseid ettepanekuid. Need põhjendused on lähemalt ette kantud, mispärast „sendi“ juurde jäädi, kuna „penni“ küsimus oli ka arutamisel ja nagu rahaminister lühidalt tähendas, jäeti see kõrvale, võib olla, osalt sellepärast, et

kardeti, et see võiks segadusi tuua, kuna praegusel pennil õige väike väärtus — praegusest margast $\frac{1}{100}$ osa, ja kardeti, et uus penn ja vana penn ära segatakse. Teiselt poolt toodi ette just nende komisjoni liikmete poolt, kes „penni“ toetasid, et on ennegi niisuguseid nähtusi olnud, kus raha kullaalusele ülemineku puhul raha endised nimetused maksma jäid, aga see ei ole seda halba mõju avaldanud, nagu kardetud, et see raha hindamise mõttes ka raha hinna nagu alla oleks viinud või seda väärtust, mis rahal oli, vähendanud. Vana penn on margast üks sajandik, kuna uus penn vastaks praeguse marga väärtusele, ta oleks kuld-penn. Komisjoni enamus leidis siiski, et oleks väga tarvilik võtta uus nimetus, ja sellepärast ei saa ma komisjoni nimel ühineda penniga.

Juhataja **K. Einbund**: Asun rkl. Raudkepi ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Asun § 1. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 2—16.

§ 2. Seaduslikuks maksuvahendiks igas summas on Eesti Panga poolt väljaantavad tähed.

§ 3. Krooni kindlustamiseks § 1. ettenähtud väärtuses on Eesti Pank kohustatud oma tähti välisraha vastu nõudmisel ümber vahetama panga põhikirja § 3. ettenähtud korras.

§ 4. Riigikassal on õigus lüüa ja liikvele lasta vahetusraha käesolevas seaduses ettenähtud korras ja ulatuses.

Vahetusraha lüüakse hõbedast, vasest, niklist või teistest metallidest või nende segudest. Vahetusrahad on kahekroonilised, ühekroonilised, viiekümnesendilised, kahekümneviiesendilised, kümnesendilised, viiesendilised, kolmesendilised ja ühesendilised.

§ 5. Kõikide vahetusrahade kokkuseade, raskuse, mõõdud ning välise kuju määrab kindlaks Vabariigi Valitsus rahaministri ettepanekul. Kahe- ja ühekroonilised vahetusrahad peavad sisaldama vähemalt viissada tuhandikku hõbedat. Rahade kirjeldus avaldatakse „Riigi Teatajas“.

§ 6. Kuni kahe- ja ühekroonilist ning viiekümne- ja kahekümneviiesendilist vahetusraha ei ole loodud tarvilikul määral, võib riigikassa välja lasta paberist vahetusraha neissamades nimiväärtustes, silmas pidades, et liikvelelastud metall- ja käesolevas paragrahvis tähendatud paberist vahetusraha kogusumma

ei tohi ületada käesoleva seaduse § 7-das tähendatud määra, ja et mõlema liigi vahetusraha liikvelelaskmine sünniks sama paragrahvi tingimustel.

Paberist vahetusraha tuleb liikvelt ära korjata, niipea kui metallraha vastavates nimiväärtustes tarvilikul määral on loodud.

§ 7. Kahe- ja ühekroonilist vahetusraha ei tohi riigikassa rohkem liikvele lasta kui kuus krooni elaniku kohta viimase rahvalugemise andmetel. Vähema nimiväärtusega vahetusraha ei tohi rohkem liikvele lasta kui kolm krooni elaniku kohta.

Riigikassa laseb liikvele uut metall- (§ 4) ja paberist (§ 6) vahetusraha ainult Eesti Panga nõudmisel ja tema kaudu ning on kohustatud Eesti Pangalt tagasi võtma mõlemat liiki vahetusraha igas summas.

§ 8. Kahe- ja ühekrooniliste hõbevahetusrahade juures võib proovi kõrvalekaldumine olla kõige rohkem kümme tuhandikku puhast hõbedat ja kaalus mitte üle seitsme tuhandiku.

Vähemate vahetusrahade kaalu ja kokkuseade lubatud kõrvalekaldumised määrab kindlaks Vabariigi Valitsus rahaministri ettepanekul.

§ 9. Metallvahetusraha (§ 4) ei võta Eesti Pank ja selle osakonnad vastu seadusliku maksuvahendina, kui selle väärtuse numbrid on ära kustunud ja võimatu on tema löömise aega kindlaks teha. Üldlõikamises kaob kohustus vastu võtta vahetusraha, kui selle väärtuse numbrid on ebaselged. Paberist vahetusrahade (§ 6) kohta annab sellekohased määrused rahaminister.

§ 10. Vahetusraha liikvelt kõrvaldamise korral peab rahaministri poolt määratud ümbervahetamise tähtaeg olema vähemalt üks aasta. Selle aja jooksul peavad ümbervahetamist toimetama kõik Eesti Panga kassad. Ühe aasta jooksul pärast ümbervahetuse tähtaja lõppu võetakse liikvelt kõrvaldatud raha vastu Eesti Panga peakassas. Peale selle kaotab liikvelt kõrvaldatud raha täielikult oma maksvuse ja teda ei võeta vastu ei maksmiseks ega vahetamiseks.

§ 11. Metallvahetusraha, mis rikutud viilimise, kaapimise, keemilisel või muul teel, kaotab omaduse olla seaduslikuks maksuvahendiks. Eesti Pank maksab selle eest täishinna, kui raha ei ole kaotanud oma kaalust üle 5% ja ei ole tõestatud, et rahavahetaja seda ise on pahatahtlikult rikkunud.

§ 12. Kahe- ja ühekroonilist vahetusraha on eraisikud ja ametiasutused kohustatud vastu võtma kuni viiekümne kroonini, viiekümne- ja kahekümneviiesendilist vahetusraha

kuni kümne kroonini ja vähemanimetuslikku vahetusraha kuni kahe kroonini.

Eesti Pank ja tema osakonnad on kohustatud igasugust käesolevas seaduses nimetatud raha vastu võtma igas summas, välja arvatud §§ 9. ja 11. ettenähtud juhtumised.

§ 13. Raha, mis üldlääbikäämises on kaotanud oma seadusliku maksujõu (§§ 9 ja 11), Eesti Pangast enam liikvele ei lasta. Riigikassa on kohustatud seda panga nõudmisel uue vastu vahetama.

§ 14. Käesoleva seaduse maksamahakkamisega kaotatakse seni liikvelolnud marga alajaotus pennidesse. Kohustused, mille üldsumma on alla ühe marga, arvatakse üheks sendiks, kuna kohustustes üldsummaga üle ühe marga ei tule tasumisele summad kuni 50 pennini, ja summad üle 50 penni arvatakse üheks sendiks, välja arvatud riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seaduse § 3. ettenähtud erand.

§ 15. Hüpoteegid, mis on ingrosseeritud kinnistusraamatutes senistes markades või kuld-kroonides, loetakse maksvaks käesoleva seadusega maksmapandud kroonides (§ 1), kusjuures üks kroon arvatakse võrdseks senisele sajale margale ehk ühele kuld-kroonile.

§ 16. Käesolev seadus hakkab maksma ühel ajal Riigikogu poolt 1927. a. vastuvõetud Eesti Panga põhikirja maksamahakkamisega.

5. Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seadus — II lugemisel.

Rahaseaduste erikomisjoni aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—5.

Riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seadus.

§ 1. Käesoleva seaduse maksamahakkamisega lõpetatakse riigikassatähtede ja vahetustähtede emissioon, peale § 2. ettenähtud erandi. Liikvelelastud viiesaja- ja tuhandemargalised riigikassatähed antakse üle Eesti Pangale ja arvatakse ühesuguseks panga oma tähtedega (rahaseaduse § 2). Eesti Panga poolt kokkuleppel rahaministriga kindlaksmääratud tähtaja jooksul korjab Eesti Pank need tähed liikvelt ära, vahetades nad ümber oma tähtede vastu.

§ 2. Sajamargalised riigikassatähed ja kahekümneviimargalised vahetustähed, samuti metallvahetusraha markades jäävad ajutiselt liikvele riigikassa arvel vahetusrahana rahaseaduse § 7. ettenähtud tingimustel, kuni nende asemele riigikassa välja laseb vastavad metall-

või paberist vahetusrahad (rahaseaduse §§ 4 ja 6.)

§ 3. Sajamargalised Eesti Panga tähed, samuti viie-, kolme- ja ühemargalised ning viiekümne-, kahekümne-, kümne- ja viiepenilised riigikassatähed ja kümne- ja viiepenilised riigikassatähed ja kümne- ja viiepenilised riigikassatähed ja kümne- ja viiepenilised riigikassatähed korjatakse vastavalt Eesti Panga ja riigikassa poolt liikvelt ära kahe aasta jooksul käesoleva seaduse maksamahakkamisest — rahaseaduse § 10. ja vastavalt Eesti Panga põhikirjas ettenähtud korras.

Vahetusrahade eest pennides tasub riigikassa ainult sel juhtumisel, kui esitatud summa väärtus on üks mark ehk rohkem.

§ 4. Riigikassatähtede ülevõtmisest tekkinud Eesti Panga nõudmine riigikassa vastu kustutatakse järgmiselt:

a) 5 miljonit krooni tasutakse riigikassa poolt Eesti Pangale kullas, ja

b) ülejääv osa arvatakse maha Eesti Panga võlast riigikassale.

§ 5. Käesolev seadus hakkab maksma ühel ajal Riigikogu poolt 1927. aastal vastuvõetud Eesti Panga põhikirja maksamahakkamisega.

6. Eesti Panga põhikiri — II lugemisel. Rahaseaduste erikomisjoni aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, sissejuhatus ja §§ 1—4.

Eesti Panga põhikiri.

Ajutise valitsuse poolt 24. veebruaril 1919. aastal kinnitatud „Eesti Panga“ põhikiri („R. T.“ nr. 28/29—1919. a.) ja Vabariigi Valitsuse poolt 4. aprillil 1921. aastal ajutise valitsemise korra § 12-a põhjal vastuvõetud seadus Eesti Panga põhikirja muutmise kohta („R. T.“ nr. 25—1921. a.) muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

I. Panga iseloom ja ülesanded.

§ 1. Eesti Pank on emissiooni keskpank, millele antakse ainuõigus Eesti vabariigis pangatähti valmistada ja neid välja anda 25 aasta jooksul pärast käesoleva põhikirja maksamahakkamist.

Selle aja jooksul riik ise oma kassatähti välja ei anna, vanu kassatähti liikvele ei lase, mingisugust teist paberraha peale Riigikogu poolt 1927. a. vastuvõetud riigikassatähtede ja vahetustähtede emissiooni lõpetamise seaduse § 2. ettenähtud erandi, ega metallraha välja ei lase, peale vahetusraha, nimiväärtuses mitte üle 2 krooni ja neidki ainult 1927. a. vastuvõetud rahaseaduses ettenähtud viisil.

Vähemalt kolm aastat enne emissiooni-õiguse lõppu võib pank paluda emissiooni-õiguse pikendamist.

§ 2. Eesti Panga peaülesanne on kindlustada oma tähtede väärtust. Seks otstarbeks peab ta oma põhikirja piirides korraldama Eestis raha ringvoolu ja ka krediiti.

§ 3. Pangatähtede kullaväärtuse kindlustuseks hakkavad maksma järgmised korraldused:

1) Eesti Pank on kohustatud iga isiku vastava nõudmise või pakkumise peale peapangas, Tallinnas, temale müüma või temalt ostma, Eesti seadusliku maksuvahendi vastu ja käesoleva paragrahvi lõigetes (2) ja (3) vastavalt kindlaksmääratud hinnaga, „Riigi Teatajas“ väljakuulutatud kuldvaluutaga välismaa või välismaade seaduslikke maksuvahendeid, otsekohe väljaandmisega niisugusel välismaal või niisugustel välismaadel, tingimusega, et ükski isik ei ole õigustatud nõudma või pakkuma välisraha kogusummas alla 5.000 krooni.

2) Käesolevas paragrahvis tähendatud välisraha müügihinna kindlaksmääramiseks arvatakse 2.480 krooni võrdseks välisraha summale, mis tarvis läheb 1.000 grammi puhaskulla ostmiseks vastaval välismaal hinnaga, millega selle välismaa rahakorralduse keskoht seaduse põhjal on kohustatud müüma kulda raha vastu, maha arvates sellest summast Eesti Panga poolt 1.000 grammi puhaskulla kohta kindlaksmääratud normaalkulud, mis ühenduses kullakangide veoga Tallinnast vastava välismaani, juurde arvatud intressid ja kulla kinnitamise kulud veo ajal.

3) Käesolevas paragrahvis tähendatud välisraha ostuhinna kindlaksmääramiseks arvatakse 2.480 krooni võrdseks välisraha summale, mis saadakse 1.000 grammi puhaskulla müümisel vastaval välismaal hinnaga, millega selle välismaa rahakorralduse keskoht seaduse põhjal on kohustatud ostma kulda raha vastu, juurde arvatud sellele summale Eesti Panga poolt 1.000 grammi puhaskulla kohta kindlaksmääratud normaalkulud, mis ühenduses kullakangide üleviimisega vastavalt välismaalt Tallinnani, ühes arvatud intressid ja kulla kinnitamise kulud veo ajal.

4) Käesoleva põhikirja maksamahakkamise päeval kuulutab pank välja „Riigi Teatajas“ vähemalt ühe kuldvaluutaga välismaa käesoleva paragrahvi lõikes (1) tähendatud otstarbeks. Samuti peab pank välja kuulutama igasugused lisandused või muudatused käesoleva paragrahvi lõikes (1) ettenähtud kuldvaluutaga välismaade nimestikus. Samuti määrab pank aegajalt kindlaks vastavald kurisid, mis arvestatud käesoleva paragrahvi lõi-

getes (2) ja (3) ettenähtud korras ja kuulutab need välja „Riigi Teatajas“.

§ 4. Peapanga ja panga valitsuse asukoht on Tallinn.

Pank on õigustatud avama oma osakondi ja agentuure igalpool Eesti vabariigi piirides ning Vabariigi Valitsus võib nõuda osakondade või agentuuride avamist linnades.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 5. Panga dokumentidele on volitatud ilma erilise volitusega alla kirjutama kas president või tema asetäitja üksi või 2 teist direktorit koos, kusjuures eelmisi allkirju võidakse tarvitada templina (faksimile) pangatähtedel ja aktsiatel.

Panga nõukogu otsustab lähemalt kirjavahetuse allkirjutamise korra ja määrab allkirjad, mis pangale kohustavad peapangas, osakondades ja agentuurides.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) 31 häälega 16 hääle vastu on § 5 vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 6 ja 7.

§ 6. Pank avaldab „Riigi Teatajas“ ja nõukogu poolt selleks määratud ajalehtedes oma aru- ja teadaanded, sealhulgas ka need, mis käivad täiskogu koosolekute kohta.

II. Panga kapitalid.

§ 7. Eesti Panga kapitalid on:

- a) põhikapital,
- b) tagavarakapital, juhtuvate puudujääkide katmiseks,
- c) mitmesugused erikapitalid täiskogu poolt määratud otstarvete täitmiseks.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

Põhikapital.

§ 8. Eesti Pank on eraaktsiaselts viiemiljoni kroonilise põhikapitaliga, mis on jaotatud 100.000 aktsiasse, nimiväärtusega 50 krooni igaüks.

Panga aktsionäriks on panga ees ainult isik, kes niisugusena registreeritud panga põhiraamatutes.

Pank ei tunnusta nende aktsiate koormamist pandi või muude kohustustega.

Panga juhatusel on õigus nõuda aktsionäri isiku kindlakstegemist.

Nõukogul on õigus keelduda mõnda isikut aktsionärina registreerimast, ilma et ta kohustatud oleks põhjendama seesugust otsust.

K. Ast (stp): Selle põhikirja eelnõu I lugemisel on juba rkl. Oinas sotsialistliku rühma seisukoha avaldanud selles mõttes, et meie rühm ettepanud põhikirja eelnõu vastu on. Ta avaldas ka lühidalt need motiivid, mis pärast meie sellekujulise Eesti Panga põhikirja vastu oleme. Ma tahan ainult lühidalt veel Riigikogu liikmetele samu väiteid meelde tuletada ja seda nimelt § 8. juures, sest § 8 määrab kindlaks, et Eesti Pank on eraaktsiaselts. See ongi põhjuseks, mis pärast meie just selle uue Eesti Panga põhikirja vastu sunnitud oleme seisma. Meie ei ole põhimõttelikut sugugi selle vastu, et Eesti Pank ümber korraldatakse puhtakujuliseks, puhtatüübiliseks emissioonipangaks. Aga meie ei saa aru, mis pärast peab emissioonipank olema ilmtingimata erapangaks. Paljudes teistes riikides on see lausa vastuoksa korraldatud: emissioonipank on riigipank. Meie ei näe erilist põhjust, et väikeses Eesti riigis, kus erakapitalgi väike on, emissioonipank, see tähendab raha väljalaskmise pank, peaks olema eraaktsionäride käes. Rahaseaduste erikomisjonis näidati, et tegelikult ei ole meil lähemate aastate jooksul lootust panka tõelikuks erapangaks muuta, lihtsalt sel põhjusel, et meil sedavõrt erakapitali ei leidu. Tulevikus arvatakse siiski, et võib olla, pank muutub erapangaks, kuid arvatavasti jääb ka edaspidi suurem osa aktsiaid riigi kätte. Sellega oleks siis nagu riigi mõju panga juures ometi kaitstud.

Üheks põhjuseks, mis pärast tarvilikuks peetakse Eesti Panka eraaktsiaseltsiks muuta, on see, et siis olevat panga autonoomia kindlustatud ja panga asjaajamine poliitiliste voolude vastu kaitstud. Aga juba selle seaduseelnõu esimesel lugemisel näitas rkl. Oinas väga õieti, et ka senise põhikirja alusel Eesti Panga asjaajamine on olnud kõigiti autonoomne ja kaitstud igasuguste mõjuavalduste vastu. Igatahes ei ole Vabariigi Valitsus, kes enesest kujutab panga täiskogu, kunagi pangale mingisuguseid otsuseid peale sundinud, ei ole kunagi pangale ette kirjutanud, et ta ühe või teise konkreet sammu peab astuma, vaid Vabariigi Valitsus on piirdunud panga aruannete läbi vaatamisega, puhaskasu jaotamise kinnitamisega ja kõige üldisemate juhtnõrde andmisega. Seda võis tõendada rkl. Oinas, kes riigikontrolörina pikemat aega Vabariigi Valitsuse tegevust sel alal tähele võis panna. Kui aga Eesti Pank vahepeal õige tuntuavatesse raskustesse on sattunud, siis seda ometi mitte sellepärast, et panga asjaajamine kitsendatud oleks olnud, või mitte küllalt iseseisev, vaid sootu teistel põhjustel. Kitsikusse sattus Eesti Pank oma iseäraliku krediitpolitiika läbi, mida aeti inflatsiooni ajajärgul, siis kui

meil ettevõtteid liiga kergel käel ja ettevaatamatult algatati. Ainult ebaõnnestunud krediitpolitiika tagajärjel on Eesti Pank vahepeal suurde kitsikusse sattunud, aga siin ei ole ometi mingisuguse politikaga tegemist, mis oleks olnud Vabariigi Valitsusest, vaid kui siin üldse juttu võib olla politikast, siis on see teatud majandusliikude kildkondade või klikete politika olnud, kelle huvides tollaegne Eesti Panga juhatuse panga kahjuks liiga ühekülgseks ja ettevaatamatult krediite välja jagas. Ma ütlen, kui tahetakse seda asjaolu nimetada politika viimiseks Eesti Panka, siis oli see nõndanimetatud „vampi” politika.

Seda võib nimetada ka omameeste politikaks, teatud klikede, kildkondade taskuhuvide politikaks. Kuid sarnase politika tegemise vastu ei kindlusta meid tulevikus ka see asjaolu, et Eesti Pank riigipangast muutub eraaktsiaseltsiks. Eraaktsiaseltsi juures on võimalik samasugune ühekülgne mõne üksiku majandusliku kliike politika ajamine.

Kui sarnase politika ajamine võimalik oli, siis võib etteheiteid teha tollaegsetele rahaministritele, kes seda sündida on lasknud. Et ka eraaktsiaseltside juures võimalik on asjaajamist vildakult toimetada, nagu sündis see inflatsiooni aastate jooksul Eesti Panga juures, seda näitab Harju pank, kus osati aktsiakapital ära raisata ja ka sinna antud hoisusummad peaaegu kuritahtlikult kõrvaldada.

Sellepärast on jutt sellest, et pangale kindlustatakse erapooletu ning asjalik tegutsemine, hiljaksjäänud tarkus. Eesti Panga ümbermoodustamine aktsiaseltsiks ei kindlusta veel meid teatud politika tegemise vastu. Selle argumendi vastu oleme sunnitud kõige kategoorilisemalt vaidlema ja sellepärast oleme käesoleva põhikirja, eriti aga § 8-da vastu.

Muidugi öeldakse tagantjärele, mis meie seal parata saame, oleme teatud samme astunud laenu tegemiseks välismaal, kasutanud selleks rahvasteliidu asjatundjate arvamise, saavutanud rahvasteliidu poolt endale vastutuleku ja just rahvasteliidu asjatundja on nõudmise üles seadnud, et tulevane emissioonipank peab erapangaks kujundatama. No jah, võib olla on praegusel silmapilgul olukord tõesti sarnane. Aga siis küsime: kas on Vabariigi Valitsus tollel ajajärgul, kui meil rahvasteliidu juures teatud samme astuti, kas on eriti rahaminister selle eest hoolt kandnud, et rahvasteliidult meile sarnane nõudmine esitatud ei oleks. Meie teades ei ole härra rahaminister ega Vabariigi Valitsus neile volitustega varustatud isikutele, kes Eesti Vabariigi Valitsuse nimel rahvasteliidu juures läbirääkimisi pidanud ja kokkuleppeid loonud, kunagi andnud juhtnõore selleks, et näidata, et Eesti

oludes ei ole vastuvõetav riigipanga ümbermoodustamine eraaktiaseltsiks, ja et need halbtused, mis Eesti Pangas ilmsiks tulnud, ei olene sellest, et Eesti Pank on riigipank, vaid hoopis muudest asjaoludest. Ühe sõnaga, Vabariigi Valitsus ja rahaminister ei ole kunagi selleks samme astunud, et Eesti Pank ka edaspidi võiks jääda riigipangaks. Ja sellepärast ei loe meie kuidagi endale kohustavaks seda asjaolu, et Eesti Panga põhikirja küsimus on seotud välislaenu saamisega. Meie ei ole kuidagi vastutavad selle eest, et praegusel silmapilgul, käesoleva küsimuse arutamise juures peame arvestama välislaenu saamise võimalusega. Võime julgesti oma seisukohti avaldada ja neid kaitsta.

Rahaminister L. Sepp: Väga austatud Riigikogu liikmed! Härra Ast'i tähenduste peale pean ma ütleva, et Vabariigi Valitsus tegi mulle ülesandeks just selles mõttes rahvasteliidu nõukoguga läbirääkimisi pidada. Ja pikemate vaidluste järele tuli leppida selle kokkuleppevormiga, mis praeguses seadusekavas ette nähtud on. Sellejuures ei toonitanud rahvasteliidu eksperdid, et minevikus Eesti Pangas just politika halba oleks teinud. Kuid nad ütlesid, et Eesti Panga praegune põhikirja tehakse mitte mineviku, vaid tuleviku jaoks. Seni ei olnud Eesti Pangal võimalust riigile vastu tulla, sest ta töötas riigi summadega, ja riik asutas temaselleks, et finantseerida eramajandust. Kui aga Eesti Panka tuleb suurem summa välisraha, mis vabana seisab, siis, ütlesid nad, võib tulevikus kiusatus tulla seda vaba raha riiklikkudeks otstarveteks välja anda. Ja et seda kiusatust tulevikus ei tuleks, on praegune põhikirja muutus kõige soodsam. Kuid nad leidsid, et praegu aktsiate erakättesseandmine võimalik ei ole. Nad andsid meile kaheaastase tähtaja, mille jooksul Vabariigi Valitsus on panga täiskogu, ja nõukogu protokollil kohaselt peab Vabariigi Valitsus selle aja jooksul püüdma aktsiad ära müüa. Kui see võimalik ei ole, siis tuleb kahe aasta pärast uuesti rahvasteliidu nõukogu ette minna ja asja uuesti otsustada paluda. Peaks aga olud tõesti kuidagi viisi lahenema, ja siin teisele seisukohale tuldama, siis on arusaadav, et meie ei pruugi rahvasteliidu nõukogu ette minna.

Ma tähendasin juba enne, et kõigi nende aktsiate valitsemine, mis riigi käes on, tuleb panna kindlale seaduslikule alusele. Ja Vabariigi Valitsus tulevikus ei saa ilma Riigikogu teadmisseta juhuslikult neid erakättesse ära müüa. Ainult siis, kui selleks kindel väljavaade on ja see üldiselt tunnustatud tarvilikuks, siis tuleb seda teha. Ei ole aktsiate müük

aga võimalik, siis võtame kahe aasta pärast küsimuse rahvasteliidus uuesti arutamisele. Praegu aga, kui meie tahame oma reformi kooskõlas rahvasteliiduga läbi viia, ei saa me teisiti, kui peaksime põhikirja praegusel kujul vastu võtma.

M. Martna (stp): Ma panen härra rahaministrile ühe küsimise ette. Nimelt: härra rahaminister kõneles, kui ma öieti kuulsin, 2 aastast, see on 2 aasta pärast on võimalik, et Eesti Panga põhikirja muutmise uuesti kõne alla tulla võib. Ma tahaksin teada, kas see avaldus sündis nende teades, kelle poolt meil laenu ja garantiisid oodatakse?

Rahaminister L. Sepp: Täheandan, et rahvasteliidu nõukogus sellest kõnelemist oli, et kui ei peaks võimalik olema 2 aasta pärast seda teostada, siis seda küsimust võiks uuesti rahvasteliidus 2 aasta pärast arutada.

Juhataja K. Einbund: Asun § 8. hääletamisele. (Hääletatakse.) Näib, et enamus on vastu. (Hüüded: Lugeda!) Hääletan uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on 33 häält, vastu 15 häält, seega on § 8 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 9—25.

§ 9. Panga kapitali võib nõukogu otsusel ja Vabariigi Valitsuse nõusolekul suurendada, kusjuures uute aktsiate väljalaske hind ja kord määratakse nõukogu poolt Vabariigi Valitsuse nõusolekul.

§ 10. Iga aktsia juures võib olla kupongileht dividendi kättesaamiseks ja talong kuponpilehe uuendamiseks. Kupongileht ja talong on nimeta. Aktsiad nummerdatakse järjekorra numbris ja peavad kandma panga allkirja (§ 5).

§ 11. Kui dividend kümne aasta jooksul pärast selle kuu viimast päeva, mil ta maksmisele kuulus, väljavõtmata on jäänud, langeb ta panga kasuks.

Tagavara- ja erikapitalid.

§ 12. Tagavara- ja erikapitalid kogutakse panga kasudest, nagu ette nähtud § 50.

Tagavarakapitali kogumine võidakse seisma panna, kui see kasvanud panga põhikapitaliga ühesuuruseks või suuremaks.

III. Täiskogu.

§ 13. Panga aktsionäride täiskogu on panga täisõiguslik esitus. Täiskogu korraline koosolek kutsutakse kokku iga aasta Tallinnas

mitte hiljem kui maikuu § 21. ettenähtud küsimuste otsustamiseks.

§ 14. Erakorraline täiskogu koosolek kut-
satakse kokku nõukogu poolt tarvidust mööda.
Täisõiguslike aktsionäride (§§ 15 ja 18)
kirjalikul nõudmisel, kui nad esitavad vähe-
malt $\frac{1}{4}$ põhikapitalist, kutsub nõukogu era-
korralise täiskogu koosoleku kokku 30 päeva
jooksul. Igale seesugusele kokkukutse nõud-
misele peavad olema juurde lisatud erakorra-
lisele täiskogule tehtavad ettepanekud ühes
põhjendusega.

§ 15. Iga aktsionär, kes seesugusena pan-
ga põhiraamatutes vähemalt 6 kuud registree-
ritud ja kellel vähemalt 10 aktsiat, on õigusta-
tud täiskogust osa võtma sõna- ja hääleõigu-
suga, kusjuures iga aktsia annab ühe hääle,
kuid tingimusega, et ühelgi aktsionäril ei või
olla üle tuhande hääle oma enese nimel.
Teiste aktsionäride volitusel võib tema peale
selle hääletada mitte rohkem kui tuhande hää-
lega.

§ 16. Iga aktsionär on õigustatud edasi
volitama oma hääleõigust täiskogus teisele
aktsionäri § 15. ettenähtud kitsendusega.
Nõukogu määrab vormi, mille järgi hääleta-
mise volitus peab antama, ning seesugused
volitused tulevad panga juhatusel esitada
vähemalt 7 päeva enne täiskogu koosolekut.

§ 17. Seltsid, ühingud ja teised juriidilised
ja eestkostmise ning hooldamise all olevad
isikud teostavad oma hääleõigust täiskogus
oma seaduslike esitajate kaudu.

§ 18. Täiskogust ei või osa võtta järgmised
aktsionärid:

a) maksujõuetud, nende õiguste kitsen-
duse kestusel,

b) isikud, kes täitnud pole oma kohustusi
panga vastu või kelle vekslid on protestitud,
kuni protesti kustutuseni,

c) isikud, kes kaelakohtulikkude tegude
pärast oma õigused kas täielikult või osalt
kaotanud, õiguste kaotuse kestuseni.

§ 19. Kutsed täiskogu koosolekule saade-
takse aktsionäridele kinnitatud kirjas posti
kaudu välja, vähemalt 21 päeva enne koosole-
kut panga põhiraamatutesse ülestähendatud
aadresside järgi. Kutsetes peab olema tähen-
datud:

a) koosoleku päev ja tund,

b) koosoleku koht,

c) päevakord.

Täiskogu korralisele koosolekule peab kut-
sega ühes saadetama panga aastaaruanne, mis-
sugused aruanded peavad saadaval olema kõi-
gis panga osakondades väljaandmiseks aktsio-
näridele nõudmise korral.

Peale selle avaldatakse kutsed „Riigi Tea-
tajas“ ja teistes nõukogu poolt selleksmääratud
ajalehtedes vähemalt 21 päeva enne koosolekut.

§ 20. Täiskogu juhatab panga president
või tema äraolekul ta asetäitja (§ 37), viimase
äraolekul juhatusel liige, kes nõukogu liige on.

Täiskogu juhataja ei hääleta peale nende
kordade, kus hääled poolenevad, missugusel
korral otsustav on juhataja hääle.

§ 21. Täiskogu võimkonda kuuluvad:

a) aastaaruande kinnitamine,

b) tagavara- ja teiste erikapitalide sum-
made määramine,

c) aastadividendi määramine,

d) nõukogu (§ 25) ja revisjonikomisjoni
(§ 43) liikmete valimine ja neile päeva- ja sõidu-
rahade määramine,

e) põhikirja muutmise ettepanekute tege-
mine Vabariigi Valitsuse kaudu Riigikogule
esitamiseks, välja arvatud põhikapitali suuren-
damine (§ 9),

f) teiste nõukogu või aktsionäride poolt
tehtud ettepanekute otsustamine.

§ 22. Kõik täiskogus arutusele tulevad
küsimused võetakse päevakorda nõukogu poolt.

Aktsionäride poolt tehtavad ettepanekud
peavad olema kirjalikult ühes põhjendusega
nõukogule teatavaks tehtud mitte hiljem kui
30 päeva enne täiskogu koosolekut.

§ 23. Otsused tehakse täiskogus kohalole-
vate või esitatud aktsionäride liht häälteena-
musega.

§ 24. Täiskogu otsused kantakse erilisse
protokolliraamatusse selleks täiskogu juha-
taja poolt nimetatud direktori poolt ja kinni-
tatakse täiskogu juhataja, protokollkirjutaja
ja ühe selleks täiskogu poolt valitud aktsionäri
allkirjadega.

IV. Nõukogu.

§ 25. Panga asjade üldine juhtimine on
nõukogu käes, kes on vastutav peakoosoleku
ees ja koosneb panga presidendist, kahest panga
direktorist, kes presidendi poolt selleks nime-
tatud, ning seitsmest teisest liikmest, kes vali-
takse täiskogu poolt kolmeks aastaks.

Täiskogu valib nõukogu liikmed järgmis-
telt aladelt: tööstus, kaubandus, põllumajan-
dus, ühistegevus ja töölisel. Vastavad kandi-
daadid esitatakse täiskogule panga nõukogu
kaudu sellekohaste vastavaid alasid esitavate
asutuste või ühingute poolt.

Kaks valitud liikmetest lahkub esimesel
kahel aastal loosi järgi, mis tõmmatakse hilje-
malt 14 päeva enne täiskogu korralist koosole-
kut; pärast seda lahkuvad nõukogu liikmed
ametivanuse järgi. Lahkuvaid nõukogu liikmeid
võib uuesti esitada ja tagasi valida.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 26. Peale alamajärnevatte isikute on kõigil § 25. korras esitatud panga aktsionäridel õigus nõukogu liikmeteks valitud saada.

Nõukogu liikmeteks ei või olla:

- 1) riigiteenijad, omavalitsuse ja teiste avalikõiguslike asutuste teenijad,
- 2) Riigikogu liikmed,
- 3) välismaalased.

Kaks isikut, kes üheskoos äri ajavad, ei või ühel ja samal ajal panga nõukogu liikmeteks olla.

K. Ast (stp): Meie rühma poolt töötati panga põhikirja eelnõu üksikasjalikul läbivaatamisel rida parandus-ettepanekuid, aga need ettepanekud on sedavõrt kauge ulatusega, et panga uuest põhikirjast, kui meie parandused vastu võetakse, palju järele ei jääks; see tähendab: olulised osad kuuluksid kõik muutmisele. Kuna nüüd aga Vabariigi Valitsuse nimel on nõutud, et see põhikirja vastu võetaks muutmata, ja kuna Riigikogu enamus, kelle moodustavad valitsevad rühmad, valitsuse seisukohta loomulikult pooldab ja oma ülevõetamise jooned selles küsimuses kindlaks on määranud, siis ei saa meie oma ettepanekuid läbi viia ja sellepärast ei hakka meie neid kõiki esitamagi, sest kellele teeks lõbu asjatult tööd teha ja vaeva näha. Meie esitame ainult mõned üksikud parandused. Muuseas tahame kaks parandust esitada käesoleva paragrahvi 26-da kohta: esimene parandus käib selle kohta, et § 26. välja jäetaks üleslugemise juures lause osa: „2) Riigikogu liikmed“.

Meie ei näe, et Riigikogu liikme keeld panga nõukogust osa võtta kuidagi viisi põhjendatud oleks. Siin on põhikirjas ette nähtud, mis sugused majanduslikud organisatsioonid võivad panga nõukogus oma esitajate ja volinike kaudu esitatud olla. Võib juhtumisi nii sattuda, et vastaval organisatsioonil kõigiti sünnis ja kõlbulik oleks Riigikogu liiget oma volinikuna Eesti Panga nõukogusse saata, kui asjatundlikku inimest. Meie saaksime aru, kui siia oleks kitsendus üles võetud selles mõttes, et Riigikogu ei saa oma esitajat panga nõukogusse saata, aga et Riigikogu liige mitte Riigikogu liikmena, vaid teatud organisatsiooni esitajana ei võiks sellepärast Eesti Panga nõukogust osa võtta, et ta peale muu ka veel Riigikogu liige on, vaadake, sarnane seisukoht ei ole kuidagi viisi põhjendatud. See oleks Riigikogu liikme õiguste piiramine. Mispärast peaks siis Eesti vabariigi Riigikogu liige asetatud olema oma õiguste poolest kohtuteel kitsendatud kuritegevuslike isikutega ühele astmele. See ei ole mingit moodi loogi-

lilist põhjendatud ja sellepärast vaidleme selle vastu, nõudes et lause: „2) Riigikogu liikmed“ välja jääks. Teen vastava parandus-ettepaneku.

Neilsamadel motiividel vaidleme ka selle vastu, et omavalitsuse ja teiste avalikõiguslike asutuste teenijatel keelatakse panga nõukogus olla. Meie mõistame, kui see kitsendus maksma jääb riigiteenijate kohta, mis sellega seletatav oleks, et riigiteenija on ikkagi käsu all olev isik. Meil on ju ka muid kitsendusi riigiteenijate kohta üksikutes seadustes või eriseadustes ette nähtud. See keeld oleks ka põhjendatud. Aga omavalitsuste ja muude avalikõiguslike asutuste teenijad ei ole ometi kuidagi viisi mõjutatavad Vabariigi Valitsuse ega tema üksikute ressursside ega ka kõrgemate võimukandjate poolt. Sellepärast ei ole mingisugust põhjust kitsendada nende osavõttu Eesti Panga nõukogust. Ega nad sinna ei lähe, kui teatud avalikõigusliku asutuse esitajad või avalikõigusliku asutuse volinikud, vaid nad lähevad sinna ettenähtud korras. See asjaolu, et nad teenivad mõnes omavalitsuse asutuses, ei tohiks nende õigusi kitsendada.

Lõppude-lõpuks kardan, et meil jääb vähe asjatundlikke inimesi üle, kes võivad Eesti Panga nõukogusse saada. Kui Riigikogu liikmetelt ja omavalitsuse asutuste teenijatelt see võimalus ära võetakse, keda meie siis sinna saadame? Meie silmapaistvamad tegelased on just rahva poolt valitud niihästi Riigikogusse, kui ka omavalitsuse asutustesse. Ja kui meie need inimesed välja jätame, siis on see küll karuteene tulevasele Eesti Pangale. Meil nähtavasti tahetakse välja minna sellest põhimõttest, et diskvalifitseeritud, kes ei kõlba omavalitsuse asutuste teenistusse ega Riigikogusse, on küllalt kõlbulikud Eesti Panga juhatusse.

Neil motiividel esitan veel teise paranduse, mis käib paragrahvi teise lõike punkt 1. kohta. Lahus esitan need sisuliselt ühtlased parandused ainult sellepärast, et neid võiks lahus hääletada, ilma et Riigikogu liikmed pruugiksid vastava nõudmisega esineda. Võib olla on mõnel Riigikogu liikmel soov, välja jätta eraldi Riigikogu liikmeid, kuid sisse jätta omavalitsuse tegelasi.

Rahaminister L. Sepp: Mul on au lühidalt seletada seda küsimust, mis siin üles on võetud, nimelt, et riigiteenijad, omavalitsuse ja teiste avalikõiguslike asutuste teenijad, Riigikogu liikmed ja välismaalased ei tohi olla Eesti Panga nõukogu liikmeteks. § 25 ütleb, et Eesti Panga nõukogu liikmeid tuleb valida järgmistelt aladelt: tööstus, kaubandus, põllumajandus, ühistegevus ja töölised. Soovitati, et need oleksid inimesed,

kes neil aladel tegutsevad, järelikult ei tohiks nad olla otsekohe ei teenijad ega ametnikud ei riigi- ega teistes asutustes, sest arvata on, et need ametnikud ja teenijad ühtlasi ei võiks olla nende tähendatud alade tegelased.

Mis puutub valitud omavalitsuse-tegelastesse, siis oli komisjon arvamisel, et neid see paragrahv riivata ei tohi. Ma loeksin ette seletuskirjast, mis komisjon selle paragrahvi kohta ütles: „§ 26. muudeti sõnad, võttes „ametnikkude“ asemele „teenijad“. Muudatus võeti sellepärast ette, et riigiteenija on laiem mõiste, kui riigiametnik, kuna omavalitsuste avalikõiguslikkude asutuste ametnikkude asemel „teenijad“ võttes komisjon vahet tahtis teha nende asutuste alaliste ning palgatud teenijate ja valitud ametnikkude vahel. Viimaste hulka kuuluksid omavalitsuste avalikõiguslikkude asutuste valitsuste liikmed, kes komisjoni arvates võiksid saada valitud panga nõukogu liikmeks.“ Selle paragrahvi all on tahetud mõista neid inimesi, kes elukutselised, kogu oma tööajaga kuskil määratud koha peal, kuna valitud ametnikud valitud võiksid saada. (L. Johanson, stp: Kaubandus-tööstuskoda on valinud Berendson'i, kas see on siis tegelik kaupmees?) Mina arvan, et härra Berendson ei saa Eesti Panga nõukogu liikmena sellest osa võtta, sest ta on elukutseline, samuti ka peadirektor Maks Hurt, kuna valitud kaubandus-tööstuskoja esimees võiks panga nõukogust osa võtta; ta on juhatuse liige, ega ei ole kaubandus-tööstuskoja palgaline teenija. Samuti ei ole linnapea, ega ta abi kuidagiviisi omavalitsuseasutuse palgaline teenija, ega käi selle mõiste alla. Mis puutub punkt 2. — Riigikogu liikmed — siis on siin tegemist teatava põhimõttega. On tahetud põhimõtte üles seada, et Eesti Pangast poliitilised rühmitused kaugel peaksid olema. Sellel on osalt ka praktiline tähendus. On ikkagi osalt õige tähendus, et kõik need asutused, kes soovivad nõukogu liikmeid, on enam-vähem seotud poliitiliste rühmitustega, et üht või teist poliitilist rühmitust ühes või teises asutuses maksma tahetakse panna. Ära hoida, et majanduslikkude organisatsioonide katte all siiski politikat Eesti Panga nõukogusse ei läheks, selleks on üles võetud keeld, et Riigikogu liikmed üldse nõukogus olla ei tohiks. Muidugi, meie ei või öelda, et see kuni viimase konsekvendini otstarbekohane võiks olla, sest Riigikogu liikmete hulgas on kahtlemata niisuguseid, kes nõukogus väga kasulikud võiksid olla, kuid kui meie sellest põhimõttest loobuksime, võiksimme libedale minna. Kui eelnõusse jätaksime, et Riigikogu liikmed võivad nõukogus olla, siis ei või meie kindlad olla, et sinna politikat ei lähe. Kuid teisest küljest

peaksime ikkagi lootma, et peale Riigikogu saja inimese Eestis veel teisi inimesi leidub, keda Eesti Panga nõukogusse kõlbab saata. Sellepärast teen ettepaneku, § 26 vastu võtta komisjoni poolt esitatud kujul.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Ast'ilt on kaks ettepanekut: 1) § 26. välja jätta sõnad „omavalitsuse ja teiste avalikõiguslikkude asutuste teenijad“ ja 2) § 26. välja jätta sõnad „2) Riigikogu liikmed,“. Hääletamisele tuleb esimene ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 18 häält, vastu — 28 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb teine ettepanek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 26. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 26 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 27—49.

§ 27. Iga § 25. nimetatud asutus või ühing esitab vähemalt kaks nõukogu liikme kandidaati.

§ 28. Iga § 27. põhjal nimetatud kandidaat tuleb täiskogus isiklikult eraldi valimisele ja need, kes kõige rohkem hääli saanud, loetakse valituks, silmas pidades, et iga § 25. nimetatud ala esitatud oleks. Samal viisil ja samalt alalt valitakse igale nõukogu liikmele tema ametikestuse ajaks üks asetäitja.

§ 29. Isikud, kes § 18. ettenähtud seisukorda satuvad, langevad nõukogust välja.

Nõukogu liikme ametist pikemat aega äraolekul võib president kutsuda tema asetäitjat (§ 28) ajutiselt äraoleva nõukogu liikme kohuseid täitma.

Asetäitja astub nõukogu liikme asemele tema volituseaja lõpuni, kui liige jäädavalt nõukogust lahkub.

§ 30. Nõukogu annab juhatusele, samuti ka osakondade ja agentuuride juhatajatele juhatuskirju panga tegevuse ja asjaajamise alal.

§ 31. Iga valitud nõukogu liige peab ametisse astudes deponeerima panka kuni oma ametiaja lõpuni 50 tema nimele registreeritud aktsiat.

§ 32. Kui mõni valitud nõukogu liige välja annab panga saladusi või tarvitab oma seisukohta isiklikkudel või ärilistel otstarvetel, või mingisugusel teisel viisil panga heale nimele kahju teeb, võib täiskogu ta ametist vabastada.

§ 33. Nõukogu liikmete amet on auamet. Nende päeva- ja sõidurahad, mis ühenduses ametikohustega, määratakse kindlaks täiskogu poolt.

§ 34. Panga president, nõukogu ja juhatuse liikmed annavad ametisse astudes kirjaliku töötuse täita täpselt ja truult panga põhikirja määrusi, töötada oma parema võimise järgi panga ülesannete heaks, mis §§ 2. ja 3. ette nähtud, hoolitseda panga heakäigu eest, panga asju ausameelselt ja agaralt ajada ning panga saladusi pidada ja mitte osa võtta küsimuste otsustamisest, millega nad isiklikult mingisugusel viisil seotud.

§ 35. President, või tema puudumisel ta asetäitja kutsub nõukogu koosolekud kokku tarviduse järgi, kuid igatahes mitte harvemalt kui üks kord kuus, ja juhatab neid koosolekuid. Nõukogu koosolekud on otsusvõimsed, kui vähemalt kuus liiget koos on. Otsused tehakse kohalolevate liikmete liht häälteenamusega. Häälte poolenemisel on otsustav presidendi või tema asetäitja hääl.

Nõukogu koosolekute protokollid peavad sisaldama osavõtjate nimesid ja koosolekul tehtud otsuseid. Valitsuse komissaril, kui seesugune nimetatud, ja igal kohaloleval nõukogu liikmel on õigus nõuda, et nende eriarvamised protokolleeritaks.

Nõukogu koosolekute protokollid kirjutatakse alla koosoleku juhataja, vähemalt kahe koosolekul viibinud nõukogu liikme ja valitsuse komissari poolt, kui viimane kohal.

§ 36. Nõukogu võimkonda kuuluvad järgmised küsimused:

- a) diskonto- ja laenuprotsendi määramine;
- b) § 51. ettenähtud panga ärialade üldise ulatuse ja tingimuste kindlaksmääramine;
- c) asutuste ja isikute pangakliendiks vastuvõtmine ja nende krediidi ulatuse määramine diskonto ja laenude alal;
- d) vekslite pikenduste lubamine, mis pangas diskonteeritud või rediskonteeritud (§ 52. p. 6);
- e) tähtajaliste laenude pikendamine ning perioodiline kontokorrent laenude kestuse revisjon;
- f) direktorite ja kõrgemate ametnikkude ametissevõtmine presidendi ettepanekul, nende ametist vabastamine ning panga sisemine organisatsioon ja distsipliin;
- g) diskontokomiteede liikmete valimine peapangas ja osakondades ning neile päeva- ja sõidurahade määramine (§ 41);
- h) juhatuskirjade andmine panga poolt juhitud arvekojale;
- i) panga tegevuse ja asjaajamise üldine järelevalve ja alalise revideerimise korraldus;
- j) panga tegevuse jaoks tarviliku kinnisvara omandamine, samuti ka kinnisvara ajutine omandamine § 53. põhjal ja selle võõrandamine;
- k) panga aktive mahakirjutamine;

l) väliskorrespondentide nimetamine ja maksimaalsummade määramine, mis pank nende arvetel võib pidada, samuti ka krediidi piiride määramine laenude ja diskonto näol nende jaoks;

m) küsimused ühenduses pangatähtede vormi ja teksti ning nimiväärtusega pangatähtede emissioon ja nende tagasinõudmine, hävitamine ning rikutud ja kõlbatute pangatähtede ümbervahetamise tingimuste kindlaksmääramine. Pangatähtede nimiväärtus ja tekst määratakse kindlaks kokkuleppel rahaministriga;

n) maksujõuetuks jäänud ettevõtete ja isikute laenude likvideerimise küsimused;

o) osakondade ja agentuuride avamine ja sulgumine;

p) panga aasta-eelarve kinnitamine;

q) kõigi täiskogus otsustamisele tulevate küsimuste arutamine.

V. J u h a t u s.

§ 37. Panga juhatus koosneb presidendist ja selle asetäitjast ühes tarviliku arvu direktoritega.

Panga juhatus on solidaarselt nõukogu ees vastutav.

Panga president nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt 5 aastaks ja teda võib ametiaja möödumisel uuesti nimetada. Presidendi ja direktorite tasu määrab nõukogu ja maksab pank.

Panga direktorid kutsuvad ametisse ja vallandavad nõukogu (§ 36, f). Direktorite hulgast määrab president kaks nõukogu liikmeteks ja nende kahe hulgast määrab president ühe oma äraoleku ajaks oma asetäitjaks.

§ 38. Juhatus juhib panga tegevust ja igapäevast asjaajamist nõukogu poolt antud üldiste instruksioonide põhjal, kusjuures see asjaajamine jaotatakse jaoskondadesse, mille juhtimine on üksikute direktorite käes.

Üks seesugune jaoskond luuakse panga osakondade jaoks ning osakondade juhatajad alluvad selle jaoskonna direktorile.

Juhatus esitab panka kolmandate isikute ja asutuste ees ilma erilise volitusega.

Juhatus koosolekuid peetakse presidendi või tema asetäitja eesistumisel nii tihti kui tarvilik, kuid mitte vähem kui üks kord nädalas. Koosolek on otsusvõimne, kui kolm liiget koos ja otsused tehakse lihtäälteenamusega. Häälte poolenemisel on otsustav hääl koosoleku juhatajal. Kui juhataja (president või tema asetäitja) nõus ei ole koosoleku otsusega, võib ta selle täitmise seisma panna ja asja nõukogule lõplikuks otsustamiseks ette kanda.

§ 39. Juhatus annab nõukogule iga kuu üksikasjaliku aruande panga tegevuse ja sei-

sukorra üle ja peab oma seisukoha avaldama igas küsimuses, mis ta nõukogule otsustamiseks ette kannab. Aruanne peab eriti diskonto ja laenude asju põhjalikult valgustama (§ 36. d. ja e.).

VI. Panga ametnikud ja teenijad.

§ 40. Panga ametnikud ja teenijad, § 36. p. f. nimetatud kõrgemad ametnikud välja arvatud, määrab ametisse ja vallandab ametist panga president juhatuse ettepanekul.

Panga ametnikud ja teenijad on kohustatud saladuses hoidma kogu panga asjaajamise.

Panga ametnikkude ja teenijate õiguslikud vahekorrad määratakse kindlaks nõukogu poolt väljatöötatud erimäärustes.

Panga ametnikud ja teenijad saavad oma palgad, pensionid, lisa- ja muud tasud panga summadest nõukogu poolt heakskiidetud tingimustel.

Panga ametnikud vastutavad oma kohustetäitmise eest ühesugusel alusel riigiteenijatega ja nad saavad pensioni panga summadest mitte vähemal määral kui riigiteenijad.

Pank määrab iga aasta küllaldase summa ametnikkude ja teenijate pensionikapitaliks määruste alusel, mis nõukogu välja annab kokkuleppel rahaministriga.

VII. Diskontokomiteed.

§ 41. Diskontokomiteed nimetatakse nõukogu poolt (§ 36, g) ja koosnevad nii peapangas kui ka neis osakondades, kus lubatud iseseisvad laenuoperatsioonid, tarvilikust arvust liikmetest, keda määratakse isikute seast, kes kohaliku kaubanduse, tööstuse ja põllumajanduse seisukorda tunnevad ja kelle õigused § 18. ettenähtud põhjustel pole kitsendatud.

Diskontokomitee koosolekud on otsusvõimised, kui vähemalt pooled liikmetest koos on. Diskontokomiteede liikmed nimetatakse kaheks aastaks ja neid ei või järgmiseks aastaks uuesti nimetada. Pooled diskontokomiteede liikmed lahkuvad pärast esimest aastat loosi järgi, hiljem ametivanuse järgi. Komitee liikmed täidavad oma kohuseid auametina. Nende päevaja sõidurahad, mis on ühenduses ametikohustustega, määratakse kindlaks nõukogu poolt.

Nõukogu liikmete lähedased sugulased, agendid või osanikud ei või olla diskontokomitee liikmeteks.

Diskontokomiteed asutatakse kõigi vekslite läbivaatamiseks, mis esitatakse pangale kas diskonteerimiseks või laenude kindlustamiseks. Seda läbivaatamist tuleb toimetada täiesti erapooletult, mille kohta iga liige tema nimetamisel kirjaliku töötuse annab. Kõik

komitee tegevus on salane ja otsused vekslite vastuvõtmise või tagasilükkamise üle tehakse liht hääleteenamusega, kusjuures juhatajal on hääle poolenemisel otsustav hääle.

Ükski diskontokomitee liikmetest ei või vekslite kohta, millega ta mingisugusel viisil seotud on, seisukohta avaldada, vaid peab selle otsustamise ajaks koosolekult lahkuma.

§ 42. Peapangas on diskontokomitee juhatajaks laenujaoskonna direktor või, tema puudumisel, mõni teine direktor. Osakondades juhatab diskontokomitee koosolekuid osakonna juhataja.

Juhatus ei ole kohustatud diskonteerima diskontokomitee poolt vastuvõetud vekseid. Diskontokomitee poolt tagasilükatud vekseid võib erakorralistel juhtudel diskonteerida igakordsel nõukogu ühehäälelisel nõusolekul.

VIII. Revisjonikomisjon.

§ 43. Täiskogu valib viis kvalifitseeritud aktsionäri revisjonikomisjoni, kelle kohus on läbi vaadata panga aruandeid ja arveteseise enne esitamist järgnevale täiskogu korralisele koosolekule.

Revisjonikomisjonile on õigus juhatusel ja nõukogult küsida igasuguseid teateid ning seletusi ja panga raamatuid ning dokumente läbi vaadata. Revideerimise tagajärgede kohta kirjutavad nad oma arvamise, mis täiskogule esitatakse.

IX. Vahekord riigiga.

§ 44. Kõik riigi ja riigiasutuste pangavarred peetakse Eesti Pangas. Nende arvete pealt pank intresse ei maksa, kuid välismaal peetavate riigi välisraha arvete pealt, mida Eesti Pank valitseb, võib ta intressi maksta, mis peab olema vähemalt 1% madalam, kui pank ise neilt arvetelt keskmiselt aastas saab.

Eesti Pank võtab riigi rahasummasid vastu ja maksab välja ning peab sellekohaseid arveid vastavate riigiasutuste eeskirjade põhjal ilma ühegi tasuta. Panga vastutus nende operatsioonide eest on piiratud ainult panga poolt kättesaadud ettekirjutuste täpse täitmiseiga.

Riigi siselaenude väljalaskmine ja valitsemine sünnib Eesti Panga kaudu.

§ 45. Rahaminister võib määrata panka valitsuse komissari, kellel on õigus osa võtta kõigist nõukogu koosolekutest sõnaõigusega.

Valitsuse komisjaril on õigus protesteerida iga nõukogu otsuse vastu, mis tema arvates kooskõlas ei ole seaduste ja põhikirjaga. Iga niisugune protest peab otsuse täitmise kinni kuni vaidluse all olev küsimus otsustatakse kolmest isikust koosneva komisjoni poolt, missugune komisjon tuleb moodustada hil-

jelmalt 7 päeva jooksul, arvates sest ajast, kui valitsuse komissar või panga juhatus tema moodustamist on nõudnud. Komisjon peab otsuse tegema hiljemalt 7 päeva jooksul pärast moodustamist. Komisjoni määratakse üks esitaja valitsuse poolt, üks esitaja panga nõukogu poolt ja eesistuja kokkuleppel valitsuse ja panga vahel; kui niisugust kokkulepet ei saavutata, siis täidab eesistuja kohuseid Riigikohtu esimees.

§ 46. Ei peapangas ega ka osakondades ei ole valitsuse esitajatel õigust panga raamatute ettenäitamist nõuda, välja arvatud valitsuse komissar, kellel õigus on pangalt nõuda temale tarvilikke teateid.

Valitsus ega tema asutused ei ole õigustatud mingisuguseid erikorraldusi tegema kogu selle aja jooksul, mil pangal emissiooni ainuõigus on, peale nende, mis käesolevas põhikirjas ette nähtud.

X. Aruanded ja arveteseisud.

§ 47. Eesti Panga äriaasta algab 1. jaanuaril ja lõpeb 31. detsembril. Pärast äriaasta lõppu esitatakse panga aruanded täiskogu poolt § 43. põhjal valitud revidentidele läbivaatamiseks.

§ 48. Iga kuu 7., 15., 23. ja viimasel päeval, kuid mitte hiljem kui nädal pärast tähendatud kuupäevi, avaldab pank aruande oma aktivatest ja passivatest, käesoleva seaduse lisas nimetatud vormi järgi.

§ 49. Mitte hiljem kui üks kuu enne täiskogu korralist koosolekut avaldab pank „Riigi Teatajas“ oma arveteseisu 31. detsembril ja kasude ja kahjude arve läinud aasta eest.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 50. Panga aasta puhaskasu jaotatakse (§ 21, b, c) järgmiselt:

1) mitte vähem kui 10% arvatakse tagavarakapitali juurde kuni tagavarakapitali kogumise lõpetamiseni § 12. alusel;

2) dividendi maksmiseks panga aktsiate pealt, kuid mitte suuremas ulatuses kui 8%.

Kui puhaskasust selle järele ülejääk on, läheb sellest pool tagavarakapitali juurde, kui viimane pole veel panga põhikapitali suurune või sellest suurem. Teisest poolest läheb $\frac{1}{2}$ riigile ja $\frac{1}{2}$ aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks.

Kui tagavarakapitali kogumine lõpetatud, määratakse $\frac{3}{4}$ eelpool tähendatud jagamisele kuuluvast ülejäägist riigile ja $\frac{1}{4}$ aktsionäridele käsutusse.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Kui meie vaatame praegust riigi eel-

arvet, siis leiame, et Eesti Panga puhaskasust tuleb riigi eelarve kasuks 160 miljonit marka, nimelt käesoleva aasta eelarves on see summa kirjas. Kui meie käesolevat paragrahvi vaatame ja katsume omale selgust muretseda, mitu marka saab järgmisel aastal riigi eelarvesse võtta puhaskasu Eesti Pangast, siis peame arvama, et selle puhaskasu jaotamise korra juures, mis siin on ette pandud, palju väiksema summa saame. Teisest küljest aga läheb riigi poolt laenatud 1.000.000 Inglise naela Eesti Pangale, sellele rahale juurde, mis riik oma rahatagavaradest Eesti Pangale üsna vabaks annab, see viimane osa on praegu juba Eesti Panga käsutuses, aga 1.000.000 Inglise naela tuleb veel juurde. Tõuseb küsimus, kes tasub selle 1.000.000-naelalise välislaenu kulud! Kas peab riigi eelarvesse praeguse 160.000.000-margalise tulu asemel järgmisel aastal võtma 160.000.000. — kulu! Siin on vahe 320.000.000 marka. Ma arvan, et vähemalt peaksid seda praeguse seaduse kokkuseadjad tahtma, et välislaenu kulud esimeses joones tasutaks panga kaudu, ja sellepärast on tarvis panga puhaskasu jaotamisel teine liigitus ette võtta, kui seda praeguse liigitusena ette nähtud. Mina teen selles mõttes ettepaneku, võtta käesolevale paragrahvile veel üks punkt juurde. Neid on siin 2, tuleks juurde võtta veel kolmas punkt järgmisel kujul: „Kuni 1.650.000 krooni riigile“. Järelikult niisugune järjekord oleks: „1) mitte vähem kui 10% arvatakse tagavarakapitali juurde kuni tagavarakapitali kogumise lõpetamiseni § 12. alusel; 2) dividendi maksmiseks panga aktsiate pealt, kuid mitte suuremas ulatuses kui 8%; 3) kuni 1.650.000 krooni riigile“.

Edasi paragrahvi kaks viimast lõiget, nii nagu nad praegu siin kirjas on, sünnitavad arusaamatust, mispärast teen vastavad parandusettepanekud. Kuid enne katsun selgitada, miks on tarvilik punkt 3. sissevõtmine. Paragrahvi eelviimane lõige ütleb, et kui siis veel ülejääki jääb, jagatakse ülejäägist pool tagavarakapitalile, teisest poolest aga pool riigile ja pool aktsionäridele. Kui meie nii kujundame selle paragrahvi, siis jagaksime enne, kui riik välislaenu kulu kätte saab, aktsionäridele käesoleva paragrahvi punkt 2. tähendatud 8%-lise dividendile juurde $\frac{1}{4}$ puhaskasust lisadividendiks. Ma arvan see nõudmine ei ole liialdatud, et riik peab välislaenu kulu katmiseks vastava osa puhaskasust enne aktsionäride lisadividendi kätte saama ja Riigikogu peaks selle nõudmise vastu võtma. Igatahes ei tohiks siin segamas olla motiiv, et niisuguse ettekirjutuse oleme jälle välismaalt saanud, nagu seda käesoleva seaduse juures mitmel korral oleme kuulnud. Dividend on 8%-ga kindlustatud, ja kui pärast seda, kui

riik on oma laenutegemise kulud katnud, veel ülejääk on, siis võidakse seda jaotada nii, nagu paragrahvi viimastes lõigetes ette nähtud. Enne seda ei tohiks aktsionärid lisadividendiks ja muudeks kuludeks $\frac{1}{4}$ oma kasutamisse saada. Neil motiividel teen ettepaneku, § 50. juurde võtta pärast punkt 2. järgmisel kujul p. 3): „kuni üks miljon kuussada viiskümmend tuhat (1.650.000) krooni riigile“.

Nagu juba tähendasin, ei ole käesoleva paragrahvi kaks viimast lõiget selgelt väljendatud, nad lähevad isegi redaktsiooniliselt lahku sama paragrahvi p.1-st. Nimelt on siin öeldud: „Kui puhaskasust selle järele ülejääk on, läheb sellest poolt tagavarakapitali juurde, kui viimane pole veel panga põhikapitali suurune või sellest suurem“. See on teatud viisil § 12. seletus. Siin ei ole aga otstarbekohane paragrahvi seletada. Siin võiks öelda samuti, nagu pkt. 1. on öeldud, nimelt: „kui viimase kogumine pole lõpetatud § 12. alusel“. Edasi, eelviimase lõike teine lause ütleb: „Teisest pooltest läheb pool riigile ja pool aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Siin tõuseb küsimus, kes määrab lisadividendi ja muud otstarbed. Peab arvama, et seda teeb täiskogu ja selles mõttes teen ettepaneku, pärast sõnade „pool riigile ja pool“ võtta „täiskogu määramisel aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Tähendab juurde tulevad sõnad „täiskogu määramisel“. (J. Piiskar, stp: Aktsionäridele lisadividendiks ja aktsionäridele muudeks otstarveteks?) Siin on öeldud „aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Siiski, siin on arusaamatus võimalik, mis tuleks parandada.

Edasi teen ettepaneku, § 50. viimane lõige vastu võtta järgmisel kujul: „Kui tagavarakapitali kogumine on lõpetatud, läheb käesolevas paragrahvis tähendatud ülejäägist, peale p.p. 2. ja 3. tähendatud dividendi ja riigi summa mahaarvamist, $\frac{3}{4}$ riigile ja $\frac{1}{4}$ täiskogu otsusel aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Ka siin on selgusetu, kas see „muudeks otstarveteks“ peab tingimata minema aktsionäridele või võib see teisale minna. Ma saan nii aru, et aktsionärid või täiskogu võib otsustada, näiteks, et 2% saab lisadividendiks ja ülejäänud osa läheb karskuseliidule. Nii-sugune võimalus peab siin tingimata ette nähtud olema, aga see on aktsionäride omavahe-line asi, ja ma arvan, et siin midagi katki ei lähe, kui paragrahv niisugusel kujul on redigeeritud.

Nii teen kaks ettepanekut: üks redaktsiooniline ja teine sisuline, ja sellepärast palun neid lahus hääletada.

Juhataja **K. Einbund**: Kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.15 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 12.35 minutit.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal sekretär **M. Juhkam**.

Juhataja **K. Einbund**: Riigikogu jätkab tööd.

K. Ast (stp): Ma võtsin sõna selle paragrahvi kohta õieti mitte sisuliselt, vaid ainult ühe redaktsioonilise märkuse või näpunäite tegemiseks. Rkl. Virma on oma ettepanekut ise väga asjalikult põhjendanud. Ei ole karta, et niisuguse puhaskasu jaotamise korra juures, kui rkl. Virma ette paneb, kujuneks asi nii, et erakapitalil ei oleks huvi Eesti Panka tungida. Erakapitali huvi jääb püsima dividendide kindlustamisega või dividendide maksimisega. Riigikogu huviks peab muidugi olema riigi huvitsid väärikselt kaitsta. Ei või mingit takistust olla selleks, et uus põhikiri ette näeb puhaskasu jaotamise juures juba teatud kindla summa riigi kasuks.

Mis aga puutub lause lõppu, nimelt „aktsionäridele lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“, siis mõistusega asja peale vaadates on muidugi selge, mis sellega öelda on tahtud, nimelt — et „muudeks otstarveteks“ mitte ei ole mõeldud aktsionäride kohta, aktsionäride otstarveteks. Teksti valesti tõlgitsemisest ja sihilikust väänamisest saame siis mööda, kui sõna „ja“ järele paneme mõttejoone, „aktsionäridele lisadividendiks ja — muudeks otstarveteks“. Siis on selge, et „muudeks otstarveteks“ ei ole mõeldud „aktsionäridele“, vaid siin tuleb mõttes lisada juurde veel sõna „läheb“. Teen redaktsioonilise ettepaneku, sõna „ja“ järele võtta mõttejoon.

Rahaminister **L. Sepp**: Kui härra Virma ettepanek kuidagi viisi Eesti Panga puhaskasu suuruse peale mõjuks, siis oleksin ma selle ettepaneku poolt. Ühel või teisel teel tulevad ikka välislaenu protsendid katta, kuid see ettepanek ei aita meid põrmugi. Sellepärast ei ole tal praegusel minutil tegelikku tähtsust. Riik on praegu Eesti Pangas ühtlasi aktsionär, temale tulevad samuti dividendid, kui ka üks veerand ülejäägist, ja sellepärast võiks sellel ettepanekul tähtsust olla ainult sel momendil, kui meie hakkaksime neid aktsiaid müüma. Kui see moment peaks tulema, siis oleks riigi huvides, et nende aktsiate hind võimalikult kõrge oleks. Piirame meie aga aktsiate dividendi, ja härra Virma ettepanek on

selle dividendi piiramine, siis võib selgesti öelda, et võimalust ei ole aktsiate pealt 8% dividendi anda. Selle tagajärg oleks aga see, et aktsiate hind madalamale kukuks, mis oleks aktsiate müügil otsekohene riigi kahju. Meie teame muidugi, et seal ei tule suuri kasusid jagada, aga kui... (M. Martna, stp: Mis meie siis ettekujutuses üles puhume.) Igatahes võimalused on, ja need annavad aktsionäridele huvi, et nad võimalikult kokkuhoidlikult ja mõistlikult oma rahaga peaksid ümber käima. 8% dividendi tuleb igatahes välja. (M. Martna, stp: Meie loodame, et 8% ometi tulevikus kõrge protsent on.) Siis tuleks see protsent allapoole panna, ja loota, et tuleb 6% välja. Praegu on lootus saada 8%, üle selle aga küll mitte.

Sellepärast vaidleksin ma härra Virma ettepaneku vastu, mis puutub punkt 3. Kahe viimase lõikega härra Virma ettepanekus, mis redaktsiooni puudutavad, võiksin ühineda. Mina arvan, et härra Virma on teinud paranduse, mis ka härra Ast'i poolt tehtud nõudmist paremini lahendab. Sellepärast ühinen ma nende kahe viimase lõikega, kuna aga ettepaneku selle osaga, mis puutub punkt 3., mitte leppida ei saa.

K. Virma (stp): Selle küsimuse või õigemini arusaamatuse lahendamiseks, mis minu elmises ettepanekus lahtiseks jäi, teen ettepaneku, kustutada mõlemas lõikes sõnad „aktsionäridele“. Siis jääks nii: „ja 1/2 täiskogu määramisel lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Lisadividend iseenesest mõista läheb aktsionäridele, aga „muudeks otstarveteks“ ei tarvitse aktsionäridele minna. Edasi teises lõikes oleks „1/4 täiskogu otsusel lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. See oleks minu parandus.

Ma kasutan aga oma sõnaõigust veel teises asjas. Rahaminister arvab, et aktsionäride huvi sellega vähendatakse, kui teatava summa võtame väljamaksuks aktsionäride lisadividendide saamise eest. See arvamine on küll õige, kuid siin on võimatu ainult aktsionäride huvide peale mõelda, vaid peab ka riigi huviseid silmas pidama. Minu ettepanek sisaldab ainult 165 miljonit marka ja see on kulu, mis ainult välislaenu kulude katmiseks tarvis on; sellejuures ei võtnud mina arvesse riigi poolt Eesti Pangale juba täna väljaantuid välisvaluuta tagavarasid, mis võimaluse annab poole võrra eelpool tähendatud kulusid suurendada. Nimelt praeguste andmete järgi jääb Eesti Panga kätte ilma protsendita kasutamiseks riigi päralt olevaid välisvaluuta- ja kullatagavarasid ümmarguselt 500 miljoni marga suuruses. Kui ka selle summa protsente peaks tahetama arvesse võtta, siis

peaks 165 miljonit suurendama 50% võrra, mida mina aga ette ei pannud. Kui nüüd tõesti kardame, et Eesti Pank seda välja ei kannata, siis peaksime selgelt ütleva, et Eesti Pank uue põhikirja alusel ei jaksa ära maksta välislaenu kulusid, ühtlasi peame aga siis ka oletama, et ta riigisummade pealt pennigi ei maksa riigi tuludesse. Ja kui see nii on, miks peavad sellejuures aktsionärid lisadividendi saama? Praegune redaktsioon aga kindlustab neile selle. Neil on suured riigivarandused käes ja sellejuures suured eesõigused, mis lubab välja lüüa dividendi ja veel lisadividendi, ilma sellest hoolimata, kas riigile laenu kulude katmiseks midagi üle jääb. Riik aga olgu tagasihoidlik ja ärge aktsionäride huvi hirmutagu. Minu poolt tehtud ettepanek ei tohiks kedagi hirmutada, paneks aga asja õiglasemale pinnale.

Juhataja K. Einbund: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Esitatud paranduste seas on parandus, milles on uus üks osa. Parandus, mis käsitab § 50. viimast lõiget, on puhtredaktsiooniline. See parandus on lõike täpsema väljendamise kohaselt kokku seatud, millega, kui redaktsioonilise parandusega, ühinen. Kuna uue ettepanekuga ühineda ei saa. Nagu härra rahaminister juba tähendas rkl. Virma väite kohta, ei anna riik Eesti Pangale summasid. Laenud, mis praegu Eesti Pank välja andnud ja mis protsenti kannavad, lähevad suuremalt osalt uuele riigipangale üle, ja nende eest saab sellest riik protsente.

Juhataja K. Einbund: Avaldan rkl. Virma ettepanekud: 1) § 50. juurde võtta pärast p. 2.: „3) kuni 1.650.000 krooni riigile“.

2) § 50. kaks viimast lõiget võtta järgmisel kujul: „Kui puhaskasust selle järele veel ülejääki on, läheb sellest pool tagavarakapitali, kui viimase kogumine pole lõpetatud § 12. alusel. Teisest poolest läheb pool riigile ja pool täiskogu määramisel lisadividendiks ja muudeks otstarveteks.“

Kui tagavarakapitali kogumine on lõpetatud, läheb käesolevas paragrahvis tähendatud ülejäägist, peale p.p. 2. ja 3. tähendatud dividendi ja riigi summa mahaarvamist, 3/4 riigile ja 1/4 täiskogu otsusel lisadividendiks ja muudeks otstarveteks“. Viimase lõikega ühines aruandja. Asun hääletamisele. Hääletamisele tuleb rkl. Virma ettepanek, täiendada § 50. p. 3-ga. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 25 häält, vastu — 30 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist.

(Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 24 häält, vastu — 41 häält, erapooletuid — 6, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Rkl. Virma esimese ettepaneku tagasilükkamise tõttu jääb rkl. Virma teise ettepaneku viimasest lõikest välja „p. 3“... (K. Virma, stp: Ühtlasi välja jätta sõnad „ja riigi summa.“)... ja sõnad „ja riigi summa“. Kuna aruandja ühines rkl. Virma teise ettepanekuga, ei tule see eraldi hääletamisele. Panen hääletamisele § 50. ühes rkl. Virma parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 50 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 51—58.

XI. Panga talitused.

§ 51. Eesti Pangal on õigus:

- 1) valmistada ja välja anda pangatähti,
- 2) osta ning müüa kulda ja hõbedat, rahas ja kangides,
- 3) vastu võtta raha hoiusummadena või jooksva arvel,

4) diskonteerida ja osta ning müüa siseveksleid, mis heas usus ärilise tehingu tulemused, mille järgi kaks või enam täiesti maksumõimelist isikut vastutavad ja mille tähtajad pikemad pole kui 3 kuud, põllumajanduslikke vekseid mitte üle 6-kuulise tähtaja, metsatööstuslikke vekseid mitte üle 9-kuulise tähtaja, tingimusega, et viimased kaks liiki ei ulatuks kogusummas üle 40% kogu sisevekslite summast,

5) osta ja müüa niihästi sise- kui välismaal telegrahvilisi transferte ja tshekke, vekseid, maksukäske ning riigikassa vekseid tähtajaga mitte üle 3 kuu ja maksukohaga välismaal, valuutas, mis kulla alusel stabiliseeritud,

6) avada korrespondent-arveid välismaal,

7) avada arveid välismaa pankadele,

8) anda tähtjalisi laene, kuid mitte pikema aja peale kui 6 kuud, ning laene kontokorrent arvetel järgmiste kindlustuste vastu, kuid § 52. ettenähtud kitsendustega:

a) kuld, rahas ja kangides,

b) riigi või riigi poolt tagatud: väärtpaberid, obligatsioonid ja vekslid, kuni 80% nende börsihinnast,

c) vekslid, kroonides või kindlas välisrahas, mille järgi kaks või enam täiesti maksumõimelist isikut vastutavad ja mille tähtaeg pole üle 3 kuu,

d) põllumajanduslikud ja metsatööstuslikud vekslid (nagu eelpool p. 4. tähendatud)

tingimusega, et nende põhjal väljaantud laenusumma ei ulatu üle 40% kogu laenusummast,

e) solovekslid, mis kindlustatud hoiutunustustega esitähitusega kaupade peale, mis on laos täiel määral kinnitatud ja millel laialdane ja elav turg — summas mitte üle 60% kaupade turuhinnast.

Kõigi laenude pealt arvatav protsentmäär, välja arvatud allpool punkt 11. all tähendatud laenude pealt, peab olema vähemalt 1½ üle 3-kuuliste vekslite jooksva diskonto protsentmäära.

9) Raha, väärtpabereid ja teisi väärtusi hoiule ja valitsemisele võtta;

10) kolmandate isikute ülesandel toimetada nii sise- kui välismaal väärtpaberite, välisraha ja muude väärtuste ostmist ning müümist, sissenõudmist ja tasumist;

11) anda valitsusele ajutisi laene jooksva aasta riigi eelarves ettenähtud kuludeks, tingimusega, et kogu laenusumma kunagi ei ulatuks üle 1/6 eelarves ettenähtud aastatulude ja et kõik laenud tasutaks mitte hiljem, kui veerandaasta lõpul, mis järgneb sellele riigi rahandusaastale, millise eelarve põhjal laenud anti; nende laenude protsendid määratakse kindlaks kokkuleppel panga ja valitsuse vahel;

12) mahutada mitte üle panga põhikapitali ulatava summa riigi või valitsuse poolt tagatud väärtpaberitesse, mille tähtaeg pole üle 5 aasta;

13) muid asju toimetada, mis panga lubatud ärioperatsioonide edukuseks tarvilikud on.

§ 52. Eesti Pangal pole õigust:

1) liikvele lasta pangatähti nimiväärtusega alla 5 krooni;

2) ise kaubelda või osa võtta kaubanduslikkudest, tööstuslikkudest või muudest ettevõtetest;

3) omandada kinnisvarasid peale nende, mis operatsioonide edukuseks tarvilikud või mis § 53. tähendatud;

4) osta omal arvel panga oma aktsiaid;

5) maksta intresse riigi ja teiste klientide hoiusummade ja jooksvate arvete pealt, välja arvatud riigi välismaa saldod, nagu § 44. ette nähtud;

6) lubada diskonteeritud või rediskonteeritud vekslite uuendamist, välja arvatud erilised juhtumised, kus see panga nõukogu sellekohase otsuse põhjal lubatud (§ 36. d), mil puhul ühekordne tähtaja uuendamine lubatav on mitte üle 3 kuu;

7) otsekoheselt või kaudselt riigile laenu anda, peale § 51. punkt 11. tähendatud erandite;

8) mingil tingimusel laene anda otsekohe-
selt või kaudselt kohalikkudele omavalitsustele,
omavalitsuste ettevõtetele või mõnele muule
sarnasele asutusele;

9) anda kindlustamata laene;

10) anda täielikult või osalt kindlustatud
laene kinnisvara hüpoteekide vastu peale § 53.
tähendatud erandi;

11) anda laenu põllusaaduste, metsamater-
jali või kaupade kindlustusel, muul viisil kui
§ 51. punkt 8. d ja e ettenähtud kujul;

12) vekslid välja anda, mis maksetavad
teisiti kui ettenäitamisel;

13) diskonteerida ega laenude kindlustu-
seks vastu võtta (välja arvatud valitsuselt § 51.
p. 11 põhjal) ilma nõukogu ühehäälelise otsu-
seta kellegi isiku vekslid rohkem kui üks viien-
dik panga põhikapitali summast, kokku arva-
tes isikute või ettevõtete vekslite kohustusi pan-
gale niihästi vekslite väljaandjana kui ka peale-
kirjutajana, sellejuures mitte aga arvesse võt-
tes § 51. pkt. 8., a, b ja e tähendatud laene,
mille üldise piiri nõukogu kindlaks määrab.

§ 53. Juhtumisel, kui pärast laenu välja-
andmist laenu kindlustuse väärtus väheneb,
või see võlg mõnel muul põhjusel näib kaht-
lane, võib pank tarviduse korral vastu võtta
lisakindlustusena võlgniku kinnisvara. Nii-
sugustel juhtumistel võib pank vastu võtta
ka kindlate seltside ja erapankade aktsiaid,
kui ka muid panga nõukogu poolt heakskiid-
detud kindlustusi.

Laenud, mille kindlustuseks sedalaadi lisa-
kindlustusi vastu võetakse, tulevad, kui nad
tähtajalised ei ole, tähtajalisteks muuta (§ 51
p.8) ja neid ei või pikendada tähtaja kättejõud-
misel.

Kui kindlustuseks panditud kinnisvarad
panga omanduseks langevad, realiseeritakse
nad võimalikult kiirelt kas enampakkumisel
või eramüügil.

Niisuguseid kinnisvarasid pank oma kasu-
tada jätta ei tohi, välja arvatud juhtumised,
kui tähendatud kinnisvarad tingimata tarvi-
likud panga asjaajamiseks.

§ 54. Pangal on õigus tagasi lükata jooksva-
või hoiuarve avamise palvet, samuti juba ava-
tud arvet lõpetada, ilma selleks põhjusi aval-
damata.

§ 55. Peapank on õigustatud välja andma
oma osakondades või agentuurides ettenäita-
misel maksetavaid maksukäskke ning ümber-
pöördult, nõukogu loaga ka osakondade vaheli-
si maksukäskke.

Need väljaantud maksukäskud ei või olla
ettenäitaja peale.

§ 56. Kui panditud kindlustuse väärtus
väheneb, on võlgnik kohustatud teisi või lisa-

kindlustusi vastavas väärtuses andma või
vastavalt laenu ära tasuma. Vastasel korral,
või kui laen jääb tähtpäevaks tasumata, peab
pank viibimata asuma laenu sissenõudmisele
ja temal on õigus tervet kindlustust või üht
osa sellest realiseerida, saldot, kui niisugune
saadud summast üle jääb, pärast panga nõud-
mise rahuldamisest kapitali, intresside, maksude
ja kulude suhtes, võlgniku arvele heaks kirju-
tades.

Juhtumisel, kui kindlustuse müügist saa-
dud summast ei jätku panga nõudmise rahul-
damiseks, võib pank võlgnikult võla kohtu-
likult sisse nõuda.

Pank ei ole kohustatud kindlustust müüma
ja juhtumisel, kui ta seda ei tee, ei vähene selle
läbi tema nõudmine võlgniku vastu kapitali,
intresside, maksude ja kulude suhtes.

Panka antud laenude kindlustusi ei võida
aresti alla panna ega ei arvata maksujõuetuks
tunnustatud isiku või asutuse konkursi alla
kuulutatud varanduse hulka enne, kui panga
laen ühes intressidega, kuludega ja trahvidega
õiendatud on.

§ 57. Pank on kohustatud avalikult välja
kuulutama tema poolt vekslite diskonteeeri-
misel ja rediskonteerimisel võetavate prot-
sentide alammäära.

XII. Jooksvate kohustuste kate.

§ 58. Pank peab hoidma kattevara mitte
alla 40% ringvoolus olevate pangatähtede ning
jooksvate kohustuste summast.

M. Kurtschinsky (vn): Господа
народные представители. Прошу не поста-
вить мне в вину, что я несколько задер-
живаю ту головомозную быстроту,
с которой рассматриваются наши финан-
совые законопроекты. То предложение,
которое я делаю сейчас в виде дополне-
ния к § 58, собственно по смыслу должно
относиться к концу статьи 3 устава, и, я
думаю, что при третьем чтении оно могло
бы быть туда вставлено.

Таким образом дело идет о § 58, ко-
торый касается условий, при которых
Эсти Банк обязан разменивать Эстонскую
валюту на иностранную и обратно. В
первоначальном проекте реформы устава
Эсти Банка было предположено, что
размен будет производиться на золотую
монету, которую собирались тогда чека-
нить. Положим, была оговорка, что это
вводится не сразу, а постепенно, но тем
не менее это положение в законе пред-
усматривалось. Теперь от этого совер-
шенно правильно отказались.

Однако, мало только постановить, что в Эстонии существует размен, нужно еще и установить правила этого последнего. Теперь по рассматриваемому нами закону такой размен происходит не на золото, а на иностранную валюту, или на дивизы в иностранные банки, равноценные золоту, и нужно только, чтобы этот размен в самом деле производился безпрепятственно. Это правильно, и возражать против этого — нет никаких оснований. Но в третьем параграфе устава есть очень существенные оговорки, что право требовать размена имеют только те лица, которые приносят в банк для размена не менее 5000 крон. Но это равняется 500.000 Эстонских марок, или полумиллиону.

Значит, только тот, кто приносит с собою в банк $\frac{1}{2}$ миллиона, имеет право требовать, чтобы они были разменены на доллары, фунты или обратно. Человек, не принадлежащий к счастливым обладателям такой суммы, не может настаивать на размене и требовать, чтобы ему выдали соответственно на $\frac{1}{2}$ милл. иностранной валюты. Я думаю, что таких лиц, которые могут представить для размена $\frac{1}{2}$ милл., не будет слишком много в Эстонии.

Конечно банк имеет право разменять и 1 крону, но одно дело право банка менять, а другое дело — обязанность банка в этом отношении. Однако, если мы серьезно говорим о размене, необходимо, чтобы он фактически имел место. А для этого нужно, чтобы банк на более легких условиях разменивал валюту тем лицам, которые этого желают. А то Эсти Банк может отказать почти каждому, обращающемуся к нему, и сказать, что по уставу мы разменивать не обязаны. Это будет стеснением главным образом для частных лиц, между тем банки в этом отношении не будут стеснены, ибо для них сумма в 5000 крон или 500.000 эст. марок — очень невелика. И вот создается такое положение, что, если, например, я прихожу в Эсти Банк и хочу разменять известную сумму и, если банк не хочет этого сделать, то я конечно пойду в частный банк, который может производить размен по свободному курсу. Можно было бы понять введенное в закон ограничение в том смысле, что оно имеет свою целью избавить центральный банк от слишком мелочных расчетов и будет способствовать удержанию им в большей степени иностранной валюты. Но дело в

том, что те же самые суммы только большими частями могут быть получены частным банком и более богатыми лицами. Таким образом банк или богатый человек, для которого это, может быть, сумма ничтожная, — получит эту сумму и банк будет держать ее для своих нужд. Бедный же человек, которому нужно разменять значительно меньшую сумму, не может требовать этого от Эсти банка и должен производить размен в частном банке. Но частные банки не связаны обязательством разменивать по официальному курсу. Значит лицо, которое хочет разменять меньшую сумму, должно идти в частный банк, а частный банк скажет, например, что мы продаем доллар только за 400 эст. марк. Что курс на долларе показан 380 мар. — это для нас ничего не значит; курс существует только для Эсти Банка, но там менее 5000 крон нельзя разменять, а у нас курс — выше. Хотите — меняйте, хотите — нет. Таким образом это дополнение в § 3 создает положение, которое выгодно для банков, но очень неприятно для населения. По крайней мере для тех лиц, которые не имеют удовольствия носить в своем кармане $\frac{1}{2}$ миллиона. — Потому я предлагаю внести новый § 58-а, в котором будет указано, что Эсти Банк по § 3 своего устава обязан разменивать эстонскую валюту на иностранную и обратно, в случае, если для размена представлено не менее 50 крон.

Я могу отметить, что охотно не сделал бы и этого ограничения, все же несколько нарушающего строгое постановление о неограниченном размене. Самым лучшим положением было бы то, которое на нашей памяти существовало до великой войны по отношению к русским бумажным деньгам, ходившим в Эстонии. В прежнее время на каждой такой бумажке было написано, что она разменивается безо всякого ограничения в государственном банке на золотую монету. Теперь могло бы быть в законе установлено такое же положение применительно к валюте, но так как такая мелкая сделки могли бы создать банку некоторое затруднение, если бы пришлось менять, например 1 крону, то поэтому я, считаясь с этим, и делаю оговорку: пусть будет в этом отношении обязательный минимум 50 крон, т. е. 5000 эст. марок.

Вот в этом и заключается мое предложение, которое я и передаю президиуму.

Juhataja **K. Einbund**: Avaldan rkl. Kurtschinsky ettepaneku: „Teen ettepaneku, võtta uus § 58-a: „Eesti Pank on kohustatud igal ajal, vastavalt põhikirja § 3-le, vahetama Eesti valuutat välismaa valuuta vastu ehk välismaa valuutat Eesti valuuta vastu tingimusel, kui vahetamiseks esitatud on mitte vähem, kui 50 krooni“.

Rahaminister **L. Sepp**: Väga austatud härrad Riigikogu liikmed. Ma arvan, et härra prof. Kurtschinsky ettepanek täiesti liigne on. Ma olen kindel, et Eesti Pank tegelikult nende kurside järgi kunagi raha vahetama ei saa, vaid on kahelt poolt piir pandud, üle mille ega alla mille raha väärtus tõusta ei saa. Tegelikult sünnib kauplemine nüühaсти Eesti Pangas kui ka erapankades selle kahe piiri vahel. Ostetakse natuke kallimalt ja müüakse odavamalt, kui need piirid on. Kui aga see kohustus peaks maksma hakkama, siis võiks olla tegemist täiesti erakorraliste aegadega. Kujutame ette, et meil on erakorralisel ajal välisvaluutat tarvis. See inimene, kellel välismaaga mingisugust tegemist on, ei saa ometi maksta näiteks 5.000 marga suuruste summadega, vaid välismaaga läbi käies, olgu kaubanduslikult või muul teel, lähivad ikkagi suuremad summad tarvis. Sarnaste suuremate tarviduste jaoks peab välisvaluuta saamine kindlustatud olema, seda nõuab rahvamajanduslik tarvidus. Teeme aga alammäära väikseks, siis võib igaüks paanika juures pankatormata ja 3 £ tasku panna. 3 £ ei ole aga niisugune summa, mis kaubanduslik välismaksudeks tarvis läheb, vaid see on niisugune summa, mis ärevuseaegadel sukasäärde peitmiseks tarvita-takse.

Kui aga inimestel tarvidus on vähema summa eest välisvaluutat saada, ja Eesti Pank ei peaks müüma, siis on ühistegelikud pangad olemas ja ei ole mõtet oletada, et need pangad omavahel kokku räägivad ja vaheltkasu saamiseks marodöörima hakkavad. Kui näiteks Eesti Pank ainukene oleks, kes raskel ajal välisvaluutat müüb, siis kujutage omale ette seda järjekorrasaba, mis sel puhul tekiks. Siin ei saa muidu, kui erapangad peavad sel juhtumisel kaasa aitama. (L. Johanson, stp: Milleks seda seaduseks teha, kui tal ainult teoreetiline tähtsus on?) Sellepärast, et seadusega teoreetiline piir panna, et sellest piirist üle ei mindaks.

Igatahes ei saa ma prof. Kurtschinsky parandusega nõus olla, et Eesti Pank ka väikseid summasid on kohustatud välja maksma, vaid on väga tarvilik, et erapangad näiteks poolemiljonilised summad Eesti Pangast välja võtavad ja tarvilikul korral väiksemates sum-

mades edasi müüvad. Mina panen ette, siin muudatusi mitte ette võtta.

M. Kurtschinsky (vn): Господин министр финансов, возражая мне, говорит, что этот вопрос носит теоретический характер, но я думаю, что он имеет чисто практическое значение. Если утверждают, что Эсти Банк вообще не будет отзывать в размене, обращающимся к нему лицам, то это будет вопрос факта, это будет основано не на законе, а будет только его добрая воля. А ведь устав пишется в качестве закона, имеющего в виду, что то или другое положение для банка обязательно.

Если министр финансов говорит, что это некоторая задержка для предъявления к банку чрезмерных требований о размене, то ведь все равно в законе остается правило, что размен обязателен для приносящих 5000 крон, которые Эсти Банк должен менять. И только в каком-либо экстренном случае, при наступлении чрезвычайных обстоятельств, это будет представлять опасность. Тогда вообще меняется все положение. Тогда вообще изменят закон. Если мы будем иметь в виду экстренный случай, тогда к закону может быть внесена поправка, и парламент примет параграф, который вообще ограничивает размен.

Но если такого экстренного случая не будет, тогда предположенное в законе ограничение ничего не может изменить и не ограничивать размена вообще, потому что ведь в частном банке всегда найдется 5000 крон. Таким образом банки получают иностранную валюту, а потом будут ее продавать нуждающимся. И тогда частные лица могут быть принуждены производить размен в 1½ раза дороже против официального. Такой разницы, конечно, вернее всего не будет, но всетаки известная разница может иметь место.

Потому что таких людей, которые свободно располагают 500.000 марок не слишком много и, особенно, в более острые моменты им придется обращаться именно в частные банки. Самый нормальный порядок, конечно, такой, что в отношении размена нет никакого ограничения, и размен производится на золото, но мы не можем позволить себе роскошь иметь золотые деньги и поэтому мы не можем и ввести такого правила. Кроме того мы находим, может быть, затруднительным для банка отягощать его разменом слишком маленьких сумм, трудно превращае-

мых в иностранную валюту. Говорят по этому, что известное ограничение диктуется своего рода технической целесообразностью. Хорошо, пусть будет так. Я иду навстречу этому пожеланию. Пусть будет граница в 50 крон. 50 крон уже не такая маленькая сумма. 5000 эст. марок уже можно перевести на иностранные деньги, это уже несколько фунтов стерлингов. Но 500.000 марок — это уже слишком большие деньги и вводимое в закон положение, не опасное для банков и более состоятельных людей, может представить существенное неудобство для бедных. Я думаю, что мы, составляя этот закон, исходим из предположения, что эстонская валюта будет стоять прочно и для этого положения создаем наши правила, если же условия бы изменились, то к этому можно и приноровить закон в нужную минуту. Таким образом нормальным положением было бы такое, что Эсти Банк менял бы по официальному курсу всем, приносящим ему не менее 50 крон, т. е. 5000 марок. Это создавало бы наиболее удобные условия, потому что тогда имелся бы курс одиноковый для всех банков, и не имело бы место то, чтобы одни банки продавали валюту дешевле, а другие дороже, ибо всегда регулятором являлся бы курс центрального банка.

Моя поправка идет навстречу по преимуществу интересам не богатых, а бедных людей, т. е. широких кругов населения. Так что это не теоретическая поправка, а жизненная, которая считается с возможными, совершенно реальными условиями.

Juhataja K. Einbund: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Mina peaksin toetama rahaministri vastuväiteid rkl. Kurtschinsky ettepaneku kohta. Kui paranduse ettepanija tähendab, et sellel ei ole teoreetilist tähtsust, vaid selle tähtsus on praktiline, siis pean ütleva, et sellel on sellepärast teoreetiline tähendus, et ettepanekus tähendatud küsimus ei tõuse üles harilikult meie igapäevases elus, vaid sarnane piiramine on ette nähtud seks juhtumiseks, kui riigipangal juhtub mingisugune erakorraline õige suur kriis, kus kõik mõnesuguse meeoleolu tõttu tormavad riigipanka, et oma väikseid summakesi mõne tuhande väärtuses ümber vahetada välismaa tshekkide vastu. Aga kui niisugune meeoleolu tuleb ja kui riigipangal sarnane kohustus on, et ta peab iga väiksema summa ümber vahe-

tama välistshekkideks, siis kasutatakse see ära ka sel juhtumisel, kui tõsist tarvidust eriti selleks ei ole, ja pank võib sattuda raskesse seisukorda. See võiks ähvardavat hädaohtu ainult suurendada, mida aga tarvis ei ole. Riigipank ei tegutse kitsama ringkonna huvides, vaid kogu riigi huvides ja siis ei ole karta, et ta kitsendusi hakkaks tegema selkorral, kui takistusi tarvis ei ole teha, vaid see kitsendus on seadusesse võetud ja ette nähtud hädatarvilikkudeks juhtumisteks. (O. Kask, tõer: Kas mujal riikides on niisugused kitsendused? Kus mujal kuldraha liikvel on, siis ei ole seda tarvis, siis on igal oma kullatükk taskupõhja surutud ja ta ei too seda välja. Seda rohkem on meil meie väikses riigis riiklikust ja riigimajanduslikust seisukohast tarvilik sarnane kitsendus sisse võtta.

Juhataja K. Einbund: Panen hääletamisele rkl. Kurtschinsky ettepaneku, täiendada seaduseelnõu uue § 58-a. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 31 häält, vastu — 27 häält. (Hüüded: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 30 häält, vastu 39 häält, erapooletuid 2 — seega on § 58-a tagasi lükatud.

Aruandja A. Jürman (loeb):

§ 59. Eelmises paragrahvis tähendatud kattevara võib koosneda ainult:

a) panga omanduses olevast kullast, — rahas ning kangides — Eesti Panga varakambri või deponeeritult teistes keskpankades või mõnes rahapajas või teel Eesti Panka või pangast;

b) välisrahast, mis Eesti Panga kohustusvaba omandus, eeldusega, et ta tegelikult igal ajal esimesel nõudmisel ümbervahetatav on eksportkulla vastu selles kohas, kus ta hoitud on.

Sõna „välisraha“ alla käesoleva punkti (b) piirides tuleb mõista:

1) välismaade keskpankade või muude välispankade juures olevaid netto-saldosid Eesti Panga heaks;

2) välisrahast väljamaksetavaid vekseid, tähtajaga mitte üle 3 kuu vähemalt 2 maksujõulise allkirjaga;

3) välismaade riigikassa vekseid, riigikassa võlakohustusi või muid sarnaseid välisriikide kohustusi, tähtajaga mitte üle 6 kuu; maha arvatud panga kohustused välisrahast.

M. Kurtschinsky (vn): Я опять вношу некоторые предложения к этому параграфу, без особой надежды на успех, но считаю, что мой долг — сделать ука-

зание к уставу Эсти Банка, которые я нахожу необходимыми. В виду той быстроты, с которой в настоящее время рассматриваются в парламенте финансовые законы, я не считаю возможным останавливаться на вопросах второстепенной важности, а останавливаю ваше внимание только на тех из них, которые наиболее существенны. § 59 — один из наиболее существенных в уставе Эсти Банка. В нем устанавливается, как обеспечиваются банкноты и как гарантируется их постоянная ценность. Наличие достаточного по размеру и удовлетворительного по качеству обеспечения крайне важно для эмиссионного банка, ибо только эти условия создают настоящую прочность выпущенных им банкнот.

Мое теперешнее предложение клонится к еще большему укреплению позиции Эсти Банка. Когда первоначальный проект эмиссии рассматривался в специальной комиссии при министерстве финансов, членом, которой и я состоял, то процент обеспечения сначала был предположен всего только в 25% и мне самому приходилось там очень много настаивать на его повышении до 40%.

Тогда в комиссии указывали, что я выставляю теоретические требования. Но это теоретическое требование совершенно жизненного характера. Ниже этого процента не может быть вполне достаточного обеспечения. Теперь очевидно, на такую же точку зрения стала и финансовая комиссия лиги наций, и покрытие повышено в уставе до 40%, что можно только приветствовать. Внесенная мной поправка имеет в виду сделать это покрытие по его составу возможно более надежным.

В чем же состоит обеспечение по нашему уставу. В этом месте имеется по моему мнению, некоторый слабый пункт.

Во первых, это пункт второй § 59-го, в котором предусмотрены векселя, выплачиваемые в иностранной валюте, сроком не более как на 3 месяца с двумя платежеспособными подписами.

Во вторых, это пункт третий, где говорится о векселях государственных касс других стран, долговых обязательствах государственной кассы или других подобных обязательствах.

В обоих этих пунктах имеется известная слабая сторона. Когда дело идет об обеспечении золотом или иностранной валютой, эквивалентной золоту, то тут нет никакого сомнения, что все это —

такого рода обеспечения, которые возможно реализовать в любое время.

Что касается векселей с трехмесячным сроком, то тут уже несомненно иное положение. Девиза, например, выписана сегодня и только через три месяца по ней наступает срок уплаты, а между тем деньги могут понадобиться немедленно. Такое покрытие не может считаться эквивалентным золоту или вполне прочной валюте и вызывает некоторое сомнение по существу, почему и было бы самое правильное совершенно исключить этот пункт, или же, в крайнем случае, заменить слова „не свыше 3 месяцев“ словами „по предъявлении“.

Другой опасный момент заключается в следующем пункте, в котором желательно было бы укоротить срок указанных там обязательств с шести месяцев до трех. Принятие этих поправок укрепит положение нашего банка и увеличит его престиж, как внутри страны, так и за границей.

Таким образом, в связи с вышеуказанным, я вношу два текста своего предложения:

1) одно, сводящееся вообще к исключению из § 59 пункта 2 совсем и

2) к замене в нем слов „не свыше 3 месяцев“ словами „по предъявлении“.

В пункте же 3 я предлагаю слова „не свыше 6 месяцев“ заменить словами „не свыше 3 месяцев“.

Принятие моих поправок, особенно в первой их редакции обеспечит еще более положение нашего эмиссионного учреждения.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Kurt-schinsky'lt on kaks ettepanekut: esimene ettepanek: § 59. 1) p. 2. väija jätta, 2) p. 3. sõnade „6 kuu“ asemele võtta „3 kuu“. Juhtumisel, kui see ettepanek läbi ei lähe, hääletada teine ettepanek, milles rkl. Kurtschinsky ette paneb: § 59 1) p. 2. sõnade „tähtajaga mitte üle 3 kuu“ asemel võtta „ettenäitamisel“; 2) p. 3. sõnade „6 kuu“ asemel võtta „3 kuu“.

Rahaminister L. Sepp: Ma pean kõigepealt professor Kurtschinsky'le meelde tuletama seda, et suur vahe on selle kava vahel, mida omal ajal rahaministeerium arutas ja selle eelnõu vahel, mis praegu Riigikogusse on tulnud. Algul olime seisukohal, et peame olema olevate tagavaradega reformid läbi viima. Need tagavarad olid õige väikesed ja sellepärast arvati, et kate võib olla ainult ringvoolu

tähtedel. Praegu on meil suuremad valuuta-tagavarad, mis peavad moodustama katte kogu jooksvatele kohustustele, tähendab ringvoolus olevad pangatähed pluss jooksvad arved. Vahe on sarnane, et kui rääkisime 40% eelmise kava juures, mis aasta tagasi rahaministeeriumis arutusel oli, siis oleks valuutatagavara selle juures olema umbes 1 miljard 200 miljonit, kuna praeguse eelnõu juures 40% on 2 miljardit 200 miljonit. Käesoleva eelnõu järgi peavad tagavarad 1 miljard suuremad olema kui esimese eelnõu juures. Kui meil väikene tagavara oli, siis oli ka üles seatud nõudmine, et see väikene tagavara likviid oleks, et seda igal momendil kohe tarvitada võiks. Kui tagavara tõsteti 100% võrra, siis ütlesid välismaa teoreetikud, et nüüd on teil niisuur tagavara, et see ei pruugi igal ajal nõnda öelda „löögi valmis“ olla, vaid nüüd võib ühe osa julgesti mahutada headesse kindlustustesse. Selleks et kattevara osa ainult headesse kindlustustesse mahutatakse, on üles seatud nõue nõuniku suhtes, kes järele vaataks, et Eesti Pank oma ülesandeid mitte ainult vormiliselt, vaid ka sisuliselt hästi täidaks.

Mis puutub küsimusse, kas meie 3- või 6-kuulisi välismaa vekslid arvesse võime võtta, siis on see tähtsusetu. Neid on mõeldud võimalik igal ajal müüa, enne tähtpäevi ootamata. 6 kuu vekslid on suurema protsendiga, neist saab riik rohkem kasu, kindlus on ühesugune. Kui võtame näiteks Briti riigikassa vekslit, mis kolmekuuline, või ta võlakohustuse, mis 6-kuuline, siis ei või öelda, kumb neist halvem, kuid viimane annab kõrgema protsendi ja mispärast ei peaks seda ostma?

Mis puutub tegelikusse politikasse, siis arvan mina, et väikene tagavara, mis Eesti Pangal oli, mis võrdub 1 miljardile Eesti margale ehk 10.000 kroonile, jääb kullas seisma, nii nagu ka sel ajal arvasime, kui algeelnõu kokku seadsime. Kuid laenatud summat ei ole mõtet seisma jätta, sest kuidagi peame nende protsente katma, ja kui meie ettevaatlikult seda põhikirja kasutame, siis ei ole siin igatahes midagi halba näha. Ma arvan et kui väliseksperdid lubavad võtta põhikirja liberaalselt, siis ei ole meie seisukohast tarvis vastu vaielda — sellega teeksime riigile ainult ilmaagseid kulusid.

K. Virma (stp): Meil peaks selle asja juures siiski selgus olema, mida siin selle punkt 2. all mõeldakse. Punkt 1-ses on sõna „välismaade“, punkt 3-das on samuti „välismaade riigikassa vekslid“ jne. Aga punkt 2 ütleb lihtsalt „välisrahas väljamaksetavaid

veksleid“. Ma küsiksin, kas meil siseriigis võib igaüks, kellel on aga maksujõuline allkiri, välja kirjutada vekslid naeltes või dollarites? Sarnased vekslid võiksid käia punkt 2. alla. Meil on Eesti riigis teatud viisil käsitamisel olnud sarnased vekslid. Neid, kes lähedal on olnud meie laenude valoriseerimise küsimuse juures, teavad, et enne kui niioeldada seismajäänud krediitide kindlustamiseks hakati võtma krooniveksleid, nõuti vekslid naeltes, dollarites, frankides ja ka teistes välisüksustes. Ja kui meie tänapäeval neid vekslid vaatame, siis peaksime küsima, kas niisuguste vekslitega antakse võlale samasugune kindlustus, nagu meie võime ette kujutada kindlustust välismaa riigikassa vekslitega või ka välismaa firmade poolt väljaantud vekslitega. Mulle tundub, et sellest seisukohast välja minnes punkt 2. selge ei ole ja sellepärast ka vastuvõetav ei ole. Kui meie ei taha, et meie ise vekslid välisrahas välja kirjutame, millega niisugustele vekslitele iseäralik eesõigustuse-seisukoht tekib, siis tuleb punkt 2. muuta. (Vahel hüüe.) Ja miks teie arvate, et punkt 2 ei lase veksliseadust tõlgitseda. Siin võib tõlgitsemise võimalusi leida ja sellepärast juba selguse mõttes, kui ei taheta, et niisugused vekslid meil Eesti Panga kindlustuste hulka loetakse, mis Eesti riigi kodanikud ise võivad välja anda välisvaluutas, tuleks muuta punkt 2. Niisugusel kujul ei ole ta vastuvõetav.

Rahaminister L. Sepp: Põhikirja teksti järgi ei tohi need vekslid kindlustuseks kuuluda, mis kohalikkude ettevõtjate poolt alla kirjutatud. Kui seni nõudsime välisvaluutas vekslid, siis selleks, et suuremate võlgnikkude võlga valoriseerida ajajärgul, kus selleks muud võimalust ei olnud. (K. Baars, tõer: Aga see oli null.) Ei ole null, vaid kui oleks Eesti marga väärtus langenud, siis oleks välisvaluuta veksli ikkagi kursi järgi maksta tulnud. Kursi kõikumine, mis 1924. aastal oli, igatahes nende kasuks ei läinud. (A. Anderkopp, tõer: Veksliseadus ei luba meid kirjutada vekslid välisvaluutas.) Veksliseadus seda ei keela, kui maksukoht välismaal. See on aga selge, et kui kohaliku ettevõtja poolt veksli on alla kirjutatud, siis lõppudelõpuks see kohalikus rahas maksetakse. Kui ka näiteks veksli on välja kirjutatud makskohaga Londonis, siis ei saa seal selle järgi midagi nõuda, vaid nõudma tuleme vekslit väljaandja elukoha järgi, see on kodumaal. Põhikirja praegune tekst ei lubaks aga sarnaseid vekslid kindlustuseks lugeda, vaid ainult neid välisrahas maksvaid vekslid, mille allkirjutaja on välismaalane. Kui võib olla kellelgi siia juurde redaktsioonilist parandust

teha oleks, siis ma selle vastu ei vaidleks. Võib olla oleks hea redaktsioonilist parandust siia juurde teha, mille järgi peab maksja olema tingimata välismaa ettevõtja. Kuid ma arvan, et see iseenesest selge on ka praeguse teksti juures ja ei pea tarvilikuks siin ise parandus-ettepanekut teha.

Juhataja K. Einbund: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja A. Jürman: Ma tähendan ka, et meil ei pruugiks hakata redaktsiooni muutma motiividel, mida härra rahaminister ette kandis. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Vekslid, mis sisemaal maksetakse, ei käi selle alla. Vekslid, mis välismaal makstakse, tulevad välisrahas sisse anda. (A. Schulbach, tõer: Mis see aitab, kui „Silva“ kirjutab välismaa rahas vekseid? J. Sepp, mo: Ta võib kohapeal Eesti rahas maksta.)

Juhataja K. Einbund: Rkl. Baranin nõuab rkl. Kurtschinsky teise ettepaneku osade kaupa hääletamist. Panen rkl. Kurtschinsky esimese ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Kurtschinsky teise ettepaneku esimene osa — punkt 2. sõnade: „tähtajaga mitte üle 3 kuu“ asemel võtta „ettenäitamisel“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepaneku esimene osa tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb sama ettepaneku teine osa — punkt 3-das sõnade „6 kuu“ asemel võtta „3 kuu“. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepaneku teine osa tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 59. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 59 vastu võetud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 60 ja 61.

§ 60. Vabariigi Valitsus võib panga palvel § 58. täitmist seisma panna tingimisel, et pank riigile vastavat progressiivset maksu maksab.

Seismapanekut võib lubada esialgu aja peale mitte üle 30 päeva ning võib uuendada edaspidiste tähtaegade peale mitte üle 15 päeva igakord.

Maks võetakse summa pealt, mille võrra pangatähtede tsirkulatsioon ja jooksvad kohustused maksimaalse summa ületavad, mis oleks lubatud § 58. jõusolemisel.

Maks peab olema välja arvatud ning maksetud igapäev järgmisel määral:

1½% p. a võrra kõrgem panga väljakuulutatud alamast diskonto määrast kolmekuuliste vekslite jaoks, kui kate on vähem kui 40%, kuid mitte vähem kui 35%; 2% p. a kui kate on vähem kui 35%, kuid mitte vähem kui 30%; 3% p. a kui kate on vähem kui 30%.

§ 61. Enne Vabariigi Valitsuse poole pööramist § 58. seismapanemiseks peab panga nõukogu tõstma diskonte ning laenu protsentmäära vähemalt 1% võrra.

(Hüüded pahemalt poolt: Lõpetada!)

Juhataja K. Einbund: Kuulen ettepanekuid, lõpetada koosolek. (Vahelhüüe paremalt poolt: Läbi lugeda!) Palun kirjalik ettepanek teha.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 62 ja 63.

XIII. Pangatähtede emissioon.

§ 62. Enne uute pangatähtede emiteerimist peab pank avaldama nende kirjelduse „Riigi Teatajas“.

§ 63. Üksikute pangatähtede või pangatähtede seeriade ringvoolust tagasitõmbamisel peab panga nõukogu kindlaks määrama ning avalikult välja kuulutama tähtaja, mil nimeetatud pangatähed tulevad ümbervahetamiseks esitada. Pärast vastava tähtaja möödumist ei ole tagasitõmmatavad ülesöeldud pangatähed enam seadusliku maksuabinõuna maksvad, välja arvatud Eesti Pangale.

Kümme aastat pärast sel teel avalikult väljakuulutatud üksikute pangatähtede või pangatähtede seeriade ringvoolust tagasitõmbamise viimast tähtaega ei ole pank enam kohustatud neid vastu võtma või ümber vahetama, ning neid võib maha kirjutada pangatähtede ringvoolu arvelt.

Juhataja K. Einbund: Rkl. Johanson'ilt on kirjalik ettepanek, koosolek lõpetada. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud. (Hüüe: Palun ära lugeda!) Hääletame uuesti. (Hääletatakse.) Poolt on 16 häält, vastu 27, seega on rkl. Johanson'i ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja A. Jürman kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 64—78.

§ 64. Pank peab ümber vahetama oma pangatähti nii peapangas kui ka osakondades teiste kupüüride vastu pangatähtede omaniku soovile vastavalt.

§ 65. Pank on õigustatud kinni pidama kõiki temale esitatud võltsitud ning muudetud pangatähti, välja andes vastava kviitungi.

§ 66. Kui pank ei täida § 3. ettenähtud kohustusi, pärast käesoleva põhikirja maksma hakkamist, võib Vabariigi Valitsus pangalt ära võtta § 1. põhjal antud emissiooni õiguse.

XIV. Panga erioigused.

§ 67. Aktsiaseltsidesse ja pankadesse puutuvad seaduse määrused ei ole maksvad Eesti Panga kohta.

§ 68. Eesti Pank on vabastatud igasugustest riiklikkudest tulu- ja ärimaksudest ja vabastatud igasugustest maksudest oma tähtede emissiooniõiguse eest peale § 60. ettenähtud maksu.

§ 69. Pangal on õigus tarvitada riigi vapiga pitsertit.

XV. Panga tegevuse lõpetamine.

§ 70. Panga emissiooniõiguse lõppemise (§ 1) või kaotamise (§ 66) puhul on Vabariigi Valitsusel õigus Riigikogu otsusel panka täielikult riigile üle võtta.

Panga ülevõtmise korral Vabariigi Valitsuse poolt antakse panga aktive ja passivate hindamine kolme eksperdi kätte. Üks neist nimetatakse Vabariigi Valitsuse poolt, teine panga nõukogu poolt, kuna kolmas määratakse Vabariigi Valitsuse ja panga nõukogu omavahelisel kokkuleppel. Panga aktive ja passivate (ühes pangatähtede emissiooniga) ülevõtmine sünnib ekspertide hindamise alusel, kuid riik peab täies ulatuses oma peale võtma kõik panga endised kohustused tema tegeva ja pensioneeritud ametkonna vastu kõigi nende õiguste suhtes.

Pärast panga varade ja kohustuste väärtuse kindlakstegemist ülaltähendatud korras maksetakse kõigepealt aktsionäridele aktsiate nominaal-hind välja ja võimalikust puhtast ülejäägist läheb $\frac{3}{4}$ riigile ja $\frac{1}{4}$ aktsionäridele.

§ 71. Juhtumisel, kui panga emissiooniõigus lõpeb, ja riik ei kasuta temale § 70. põhjal antud ülevõtmise õigust, on erakorraline täiskogu koosolek, mis selleks otstarbeks kokku kutsutakse, õigustatud otsustama, et pank jätkaks oma tegevust ilma emissiooni-panga eesõigusteta. Sel korral peab pank

uue põhikirja välja töötama ja legaliseerima maksvate seaduste alusel.

XVI. Ajutise nõuandja määramine.

§ 72. Vabariigi Valitsus määrab rahvasteliidu nõukogu poolt nimetatud Eesti Panga nõuandja kolmeks aastaks.

Nõuandja asub Tallinnas ja tema tasu, mis makstakse Eesti Panga poolt, määratakse Vabariigi Valitsuse poolt kokkuleppel rahvasteliidu nõukoguga.

Oma kohuste täitmisele asudes annab nõuandja kirjaliku töötuse neid kohuseid panga huvides ja selle põhikirja kohaselt truitl täita ning panga operatsioone saladuses hoida.

§ 73. Oma kohuste täitmisel peab nõuandja võimaluse järgi panga juhatuse kaudu ja juhatusega nõu pidades tegutsema. Panga president, direktorid ja kõik panga ametnikud peapangas kui ka osakondades peavad teda igapidi aitama ja temale sellekohasel nõudmisel igasuguseid pangategevusse puutuvaid teateid ja dokumente andma.

§ 74. Nõuandjal on õigus kõigist juhatuse ja nõukogu koosolekutest ning aktsionäride täiskogu koosolekutest nõuandva häälega osa võtta. Juhtumisel, kui nõuandja arvamiselt on, et juhatuse otsus panga põhikirja vastu käib, võib ta nõuda, et see küsimus viibimata nõukogule ette kantaks. Peaks ta arvama, et mingisugune nõukogu või täiskogu poolt tehtud otsus panga põhikirjale ei vasta, siis paneb ta selle otsuse täitmise seisma seniks, kui selles küsimuses nõukogu ja nõuandja vahel kokkuleppele jõutakse, või kui see lahendatakse nõukogu ja nõuandja omavahelisel kokkuleppel valitud isiku poolt, või kokkuleppe puudumisel Riigikohtu esimehe poolt.

§ 75. Kõik panga põhikirja muudatuse ettepanekud täiskogu poolt (§ 21, e) vajavad erilist nõuandja nõusolekut, mis koosoleku protokollile kantakse.

XVII. Ülemineku määrused.

§ 76. Senikaua, kui valitsus on kõigi panga aktsiate omanik, täidab tema täiskogu ülesandeid, kuid mitte kauem kui kaks aastat pärast käesoleva põhikirja maksma hakkamist.

§ 77. Kuni valitsus ei ole oma aktsiaid veel realiseerinud, deponeerivad valitud nõukogu liikmed aktsiate asemel (§ 31) 2500 krooni.

§ 78. Panga esimesed direktorid, kes § 37. põhjal nimetatakse, kuuluvad Vabariigi Valitsuse kinnitamisele.

Aruandja **A. Jürman** (loeb):

§ 79. Niikaua, kui riik on kõigi panga aktsiate omanik, võib panga nõukogu liikmeks valida isikuid, kes ei ole aktsionärid.

Esimese kolme aasta jooksul valitakse nõukogu liikmed kandidaatide hulgast, keda järgmised asutused ja ühingud esitavad:

3 liiget kaubandus-tööstuskoda,

1 liikme Eesti põllumeeste keskselts,

1 liikme asunikkude liit,

1 liikme Eesti ühistegeline liit,

1 liikme tööliste esitajatest rahaministri ettepanekul.

Iga käesolevas paragrahvis nimetatud asutus või ühing, samuti ka rahaminister, esitavad kolmekordse arvu kandidaate, kui nõukogu liikmeid täiskogu korralisel koosolekul valimisele tuleb.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesolev § 79. oma teise ja kolmanda lõikega tähendab õieti mingisugust seletuskirja selle paragrahvi juurde — nimelt § 25. juurde, kus on ette nähtud, missugustel aladelt nõukogu liikmed valitakse esimese kolme aasta peale. Komisjonis sain nii aru, et on väljaspool kokku lepitud, et neilt aladelt esitajad valitakse. Kui see nii on, siis tuleb küsida, miks meie peame võtma Eesti Panga põhikirja jäädavalt need asutused, kes esimese kolme aasta jooksul oma esitajad nõukogusse saadavad. Kui see tarvilik ja kui nõnda kokku lepitud on, et nende asutuste poolt esitajad Eesti Panga nõukogusse tulevad, siis võib seda teha ilma, et vastavate asutuste nimetused üleminekumääruses kirjas on. Põliseks paranduseks neid asutusi kirja panna ei ole mingit mõtet. Pealegi on sellejuures suured lahk-
arvamised olemas ja küsitakse, kas just need asutused peavad esitada oma kandidaate, kas ei ole veel teisi asutusi, kes peavad esitajad saatma jne. Sellepärast on täiesti otsustarbetu seaduses neid asutusi kindlaks määrata. Selles mõttes teen ettepaneku, käesoleva paragrahvi teise ja kolmanda lõike asemele võtta uus lõige:

„Esimese kolme aasta jooksul valitakse nõukogu liikmed kandidaatide hulgast, keda ette pannakse rahaministri kaudu § 25. ette nähtud aladelt esitavate asutuste või ühingute poolt.“

Rahaministril on võimalus silmas pidada neid asutusi, mis siin praegu kirjas on, ja neid ei ole sugugi tarvilik paragrahvi üles võtta.

Rahaminister L. Sepp: Ma pean enese ja järeltulijate nimel tänama selle usalduse eest, mis selle ettepanekuga tehakse rahaministrile, eeldades, et tema kõigeparem isik on, kes tarvilikud organisatsioonid välja valida oskab. Kuid ma näeksin heameelega, et see isik, kes neid organisatsioone välja valib, Riigikogu ise oleks.

L. Johanson (stp): Pank luuakse riigirahaga, aga valitsemine antakse ühe, kahe, kolme, nelja seltsi kätte. Viies on rahaministri esitaja. On ette nähtud üks liige tööliste esitajatest rahaministri ettepanekul. Rahaminister võib oma käskle täitva ametniku sinna saata, ja see esitab töölisi. (K. Baars, tõer: Ametnikku ei saa.) Aga ta võib saata selle, kes on väljaspool koosseisu... (Vahelhüüe: Jah, seda ta võib.).. ta võib saata sinna ühe isiku, keda ta tahab ja see esitab töölisi. Öeldakse, et siin on üles loetud kõik need organisatsioonid, kes meie majanduselu kannavad. Kõigepealt kaubandus-tööstuskoda on saanud kolm liiget, põllumeeste keskselts — ühe liikme, asunikkude liit — ühe ja Eesti ühistegeline liit ühe liikme. See on niisugune koosseis, mis on võetud selleks, et politikat välja ajada Eesti Pangast. Oli teatud poliitiline ilme, seal olid Tõnisson, Laidoner poliitilised isikud. Aga nüüd enam ei ole poliitiline! Juba eelarve arutamise puhul on öeldud, kuidas põllumeeste keskselts poliitikat teeb ja kuidas etteheiteid on olnud, et poliitikat tehakse nende rahade abil, mis riigi eelarve korras antakse. (J. Soots, põl: Sada korda räägitud, aga siiski ei ole tõendatud.) (Vahelhüüded.) Asunikkude liit, kas see ei ole poliitiline? Ta on seni olnud poliitiline ja jääb ka poliitiliseks. Siis kaubandus-tööstuskoda, see on kindlasti poliitiline. Seal on nüüd „majandusteadlasi“, nagu Berendson, Maurits. Tal ei ole teisi nõunikke ja asjaajajaid! See on kaubandus-tööstuskoda praegu. Nii et meie ei tohi „majandusteadlaste“ üle kaubandus-tööstuskodas uhked olla, kuigi neid peaks seal leiduma. Sellepärast sinna 3 liiget anda, et seal olevat „majandusteadlased“, ei ole põhjendatud. Tahetakse politika Eesti Pangast välja ajada, kuid tuuakse sisse ja tehakse terve Eesti Pank poliitiliste huvikondade vastastikuse võitluse tallermaaks. Seda võimaldab praegune koosseis. Ma tahaksin näha, et valitsus annaks niisuguse koosseisu, mis tagaks Eesti Panga tööd. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Komisjon tegi niisuguse ettepaneku, et hakatakse politikat ajama. (Vahelhüüe paremalt poolt: Majanduspolitikat!) Ma ütlen, et see paragrahv mingisuguseid kaitserõugeid politika vastu

ei pane ja majanduspoliitikat esile ei tõsta. Meie võime juba ette näha, kes on määratud liikmeteks asunikkude, põllumeeste ja teiste hulgast. (A. Tupits, põl: Aga kes tööliste-esitajaks tuleb?) See on „üksiga“ ära märgitud härra rahaministri raamatus. See peaks teada olema ja seda on kõige kergem saada, sest meil valitseb tööpuudus. (Vahelhüüe paremalt poolt.) Härra rahaministril on kerge saada, tuleb ainult välja kuulutada. Koos seis on aga sarnane, mida nähtavasti härra rahaminister ise ei poolda ja mis kindlasti poliitikat Eesti Panka viib. (M. Laarman, põl: Kuidas selle ühistegevuse liiduga on?) Siin on ühistegevuse esitaja, võib olla, ta ütleb.

Juhataja **K. Einbund**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jürman**: See paragrahv 79. nagu ta siin figureerib, ei olnud Vabariigi Valitsuse poolt esitatud eelnõus esiteks sellel kohal, nimelt üleminekumäärustes, vaid ta oli põhikirja paigutatud ning oli sisuliselt ka teistsugusem. Komisjonis riieldi õige palju selle paragrahvi juures. Eestkätt paigutati see paragrahv põhikirjast üleminekumäärustesse ning peale selle muudeti seda sisuliselt organisatsioonide ja liikmete suhtes.

Neist teadaannetest, mis tegid eksperdid komisjonis, selgus, et rahvasteliidu poolt soovitavaks peetakse, et oleksid organisatsioonid nimetatud, sest vastasel korral jääb kahtlus, kas Vabariigi Valitsusele liiga vabad käed ei jääks, ja valitsus võiks valida ainult politika-tegelasi, keda majanduslikud organisatsioonid soovitavaks ei pea. Ei oleks ka valitsusel kontrolli ega piiri, vaid võiks vastavalt oma poliitilisele koosseisule esitajaid nõukogusse saata, kuna järgmine valitsus võiks vastavalt oma koalitsioonile samuti talitada ning nende asemele teisi võtta. Rahvasteliidu poolt nõuti organisatsioonide sissevõtmist põhikirja eeldusel, et siis tegevus rohkem ühtlane saab ja mitte iga poliitilise muutusega ühes ei muutuks. Vabariigi Valitsus ei saa vabalt valida, vaid on kohustatud võtma organisatsioonide poolt esitatud kandidaate. Sellega on seletatav praegune paragrahv praegusel kujul. Komisjoni enamus asus seisukohale, et vähemalt kolmeks aastaks tuleks nimetada organisatsioonide esitajad. Selle aja jooksul võivad muutuda organisatsioonid ja siis on parlamendil õigus kolme aasta järele uuesti seda küsimust arutamisele võtta. (J. Laidoner, põl: Põhikirjas on juba õigus antud!)

Juhataja **K. Einbund**: Kannan rkl. Virma ettepaneku teadmiseks ette: „§ 79.

II ja III lõike asemele võtta: „Esimese kolme aasta jooksul valitakse nõukogu liikmed kandidaatide hulgast, keda ette pannakse rahaministri kaudu § 25. ettenähtud alapid esitavate asutuste või ühingute poolt“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 27, vastu 22 häält, seega on ettepanek vastu võetud.

Hääletamisele tuleb § 79. parandatud kujul. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 79 ühes parandusega vastu võetud.

Aruandja **A. Jürman** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega §§ 80—83 ja lisa Eesti Panga põhikirja (§ 48) juurde.

§ 80. Aja jooksul, mil kõik panga aktsiad valitsuse käes on, täidab revisjonikomisjoni (§ 43) kohuseid riigikontroll.

Senikaua kui valitsuse käes on panga aktsiad pool või rohkem, võib täiskogu revisjonikomisjoni liikmete arvu muuta ja neid ka nende isikute hulgast valida, kes ei ole panga aktsionärid.

§ 81. Oma põhikapitali suurendamiseks kuni 5 miljoni kroonini võib pank tarvitada tagavarakapitali, andes selle eest vastava arvu aktsiaid üle valitsusele.

§ 82. Kui pank on kätte saanud § 83. nimetatud protokollis ettenähtud £1 miljoni peab ta vastava summa eest oma väljaantud laenusid valitsuse arvele kandma. Võimalikult kiirelt, aga igatahes kõige kauem, ühe aasta jooksul eelmisest tähtpäevast arvatult, tulevad kõik kindlustused ja dokumendid, mis nende laenudega ühenduses on, valitsusele üle anda.

Samal ajal peab pank valitsusele üle andma väljaantud laenusid ümmarguselt 10 miljoni krooni väärtuses valitsuse eriarve saldo katmiseks pangas, pärast seda, kui riigikassatähtede emissioon panga poolt üle on võetud ja valitsuse eriarvelt maha arvatud.

Ühe aasta järele ei või panka valitsuse kindlustusel rohkem laenusid jääda kui 15 miljoni krooni eest ja need kindlustatud laenud tulevad kokkuleppel lahendada võimalikult kiirelt panga ja valitsuse vahel.

XVIII. Põhikirja maksmahakkamine.

§ 83. Käesolev põhikiri hakkab maksma, mil pank on tervelt kätte saanud L 1.000.000.—, nagu ära määratud Genfis 10. detsembril 1926. a., alla kirjutatud rahvasteliidu poolt soovitatud välislaenu protokollis artikkel neljandas.

L i s a
Eesti Panga põhikirja (§ 48) juurde.

Eesti Panga nädala aruanne.

Aktivad.	Eesti Panga nädala aruanne.	Passivad.
1. Kattevara: kuld rahas ja kangides välisraha (§ 59) 2. Vahetusraha 3. Sisevekslid: kaubavekslid põllumajanduslikud vekslid metsatööstuslikud veks- lid 4. Laenud: valitsusele teistele 5. Kinnis- ja vallasvara 6. Muud aktivad <hr style="border: none; border-top: 1px solid black; margin-top: 5px;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;"><u>Kokku</u></div> <hr style="border: none; border-top: 3px double black; margin-top: 5px;"/>	1. Põhikapital 2. Tagavarakapital 3. Jooksvad kohustused: a) pangatähed liikvel b) jooksvad arved. valitsuse pankade teised 4. Muud passivad <hr style="border: none; border-top: 1px solid black; margin-top: 5px;"/> <div style="text-align: right; margin-right: 20px;"><u>Kokku</u></div> <hr style="border: none; border-top: 3px double black; margin-top: 5px;"/>	

Kattevara vahekord jooksvate kohustustega protsentides.

(Hüüded: Lõpetada!)

Juhataja **K. Einbund**: Kuulen ettepanekut, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.)

Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

Lõpetan Riigikogu koosoleku.
Koosolek lõpeb kell 14.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Sekretär **M. Juhkam**.

